

**TURU-  
UURINGUTE  
AS**

www.turu-uuringute.eu

August - Oktoober 2022

# Perevägivald ja Covid-19

**Põhjamaade ja Balti riikide spetsialistide kogemused**

Uuringu tellija: Põhjamaade Ministrite Nõukogu esindus Eestis

## Sisukord

Uuringu tagapõhi.....	3
Uuringu meetodika.....	4
Valim ja küsitlustöö .....	4
Andmetöötlus ja aruanne .....	4
Uuringutulemuste kokkuvõte .....	6
Järeldused ja soovitused.....	14
Uuringu tulemused riikide võrdluses.....	17
1 Muudatused õigusaktides/määrustes .....	17
1.1 Muudatused sotsiaalvaldkonna seadustes ja määrustes .....	17
1.2. Muudatused karistusõiguse valdkonna seadustes ja määrustes .....	18
2 Võimalused perevägivallast teatamiseks pandeemia ajal.....	19
2.1 Kanalid ja meetodid, mida ohvrid kasutasid koduvägivallast teatamiseks .....	19
2.2 Muudatused vägivallast teavitamise kanalite ja võimaluste osas – uued kanalid, teavituskampaaniad, nende tõhusus .....	19
2.3 Vägivallast teatamise suurenemine/vähenedmine. Muutuste põhjused .....	21
3. Perevägivald ohvritele suunatud teenuste üldine korraldus .....	23
3.1. Kuidas korraldati teenuseid, et tagada perevägivald ohvrite toetamine ja kaitsmine pandeemia ajal .....	23
3.2 Põhilised muudatused teenuste osutamisel (kolimine interneti, uued kohad ja ajad teenuse osutamiseks, teenuste täiendav rahastamine) .....	24
4. Spetsialistide praktikad ja kogemused perevägivald ohvrite tuvastamisel ja toetamisel pandeemia ajal.....	26
4.1 Perevägivald kogunud laste tuvastamine ja toetamine .....	26
4.2 Korrakaitse spetsialistide kogemused perevägivald juhtumite tuvastamisel ja lahendamisel, sealhulgas vägivaldseja kodust eemaldamise juhtumid.....	28
4.3 Kogemused koduvägivald ohvrite kaitsmisel ja abi osutamisel pandeemia ajal .....	30
4.4 Peamised ohukohad ja raskused spetsialistide töös. Kuidas spetsialiste toetati .....	31
4.5 Kuidas perevägivald muutus, varieerumise põhjused .....	33
5. Valdkondadevaheline koostöö. Võrgustikud, partnerid .....	35
5.1 Näiteid tegelikust valdkondade vahelisest koostööst .....	35
5.2 Peamised riskikohad valdkondade vahelises koostöös. ....	37
5.3 Mida järgmisel korral teistsiti tehtaks.....	38
5.4 Spetsialistide toetamine pandeemia ajal .....	39

# Uuringu tagapõhi

2022. aasta augustist oktoobrini viis Turu-uuringute AS Põhjamaade Ministrite Nõukogu Eesti esinduse tellimusel läbi uuringu, mille eesmärgiks oli kaardistada ja analüüsida, Põhja- ja Baltimaade erinevate valdkondade spetsialistide praktikaid, kogemusi ja õppetunde perevägivalla ennetamisel ja tõkestamisel koroonaeptideemia olukorras. Uuringu alameesmärkideks oli saada spetsialistide vaatenurgast lähtuv tervikülevaade perevägivalla ennetamiseks ja tõkestamiseks kavandatud:

- muudatustest õigusloomes;
- muudatustest ohvritele osutatavate teenuste korralduses;
- muudatustest spetsialistide töökorralduses;
- koostöövõrgustike toimimisest.

Uuring oli tellitud Põhjamaade Nõukogu projekti „New ways to tackle gender-based violence: Nordic and Baltic Approach“ raames.

Uuringus osales 8 riiki – viis Põhjamaade riiki (Soome, Rootsi, Norra, Taani, Island) ja kolm Balti riiki (Eesti, Läti, Leedu). Andmekogumiseks kasutati kvalitatiivse uuringu meetodikat. Zoomi platvormil viidi läbi rühmavestlused erinevate valdkondade spetsialistidega, kes koroonaeptideemia ajal olid seotud koduvägivalla probleemide ennetamise ning lahendamise ja ohvritele abi pakkumisega. Suurem osa vestlusi viidi läbi inglise keeles, Läti ja Leedu spetsialistidega täiendavalt ka vene keeles. Eesti spetsialistidega viidi vestlus läbi eesti keeles.

Rühmavestluste tulemusena selgus:

- Muudatused sotsiaalvaldkonna ja karistusõiguse valdkonna õigusloomes ja regulatsioonides koroonapandeemia ajal, et tagada perevägivallaohvrite tõhusam kaitse, ohvrite abiteenuste osutamine, süüteo menetluste jätkumine;
- Spetsialistide praktikad ja kogemused seoses perevägivallast teavitamise võimaluste ja tegeliku perevägivallast teavitamisega;
- Spetsialistide praktikad ja kogemused seoses perevägivalla ohvritele mõeldud teenuste üldise korraldusega koroonapandeemia ajal;
- Lastekaitse spetsialistide, õiguskaitse spetsialistide, ohvriabi ja tugiteenuste spetsialistide praktikad ja kogemused koroonapandeemia ajal;
- Spetsialistide kogemused valdkonnaülese koostöö ja koostöövõrgustike osas.

Grupiintervjuude tulemuste aruanne koosneb uuringu tausta ja meetodika kirjeldusest, uuringutulemuste kommenteeritud kokkuvõttest, järeldustest ja soovitudest ning põhitulemuste kirjeldavast kokkuvõttest uuringust osa võtnud riikide võrdluses.

# Uuringu metoodika

## Valim ja küsitlustöö

Rühmavestlustest kutsuti osa võtma prokuratuuri, politsei, sotsiaalministeeriumite, justiitsministeeriumite, kriisikeskuste, naiste varjupaikade, lastekaitsespetsialistide, psühholoogide, sotsiaaltöötajate ja ohvriabi tugiteenuste esindajaid, et saada võimalikult laiapõhine tagasiside inimestelt, kes koroonapandeemia ajal olid seotud koduvägivalla juhtumite ennetamise, väljaselgitamise ja ohvritele abi pakkumisega.

Andmete kogumiseks viidi läbi 15 grupivestlust, igas grupis oli 2-7 osavõtjat.

Grupivestlustest osavõtjatele saadeti eelnevalt uuringuküsimused, et nad saaksid end vestluse käigus käsitletavate teemadega kurssi viia. Vestluses käsitleti nii üldisi teemasid, milles kõik osavõtjad kaasa rääkisid kui ka spetsiifilisemaid teemasid, kus rääkisid oma kogemustest just selle valdkonna spetsialistid. Eesti, Läti, Soome ja Rootsi esindajad saatsid hiljem ka täiendavaid kirjalikke vastuseid, mis puudutasid korona ajal ellu viidud seadusemuudatusi.

## Andmetöötlus ja aruanne

Grupivestlused salvestati, salvestiste põhjal kirjutati transkriptsioonid. Transkriptsioonide põhjal koostati uuringutulemuste analüüs uuringus osalenud riikide võrdluses. Võrdleva analüüsi põhjal koostati kommenteeritud kokkuvõtte järelduste ja soovitustega. Uuringu peamiste tulemuste tutvustamiseks koostati PowerPoint esitlus.

## Uuringu eri etappides osalesid:

<b>Põhjamaade Ministrite Nõukogu Eesti esindus</b>	
Tellijä esindaja, kontaktisik vestlusgruppidesse sobivate inimeste värbamisel	Merle Kuusk
<b>Turu-uuringute AS</b>	
Uuringujuht	Iivi Riivits-Arkonsuo
Inglisekeelsete vestlusgruppide läbiviimine, uuringutulemuste kokkuvõte, presentatsioon	Kaja Södor
Venekeelsete vestlusgruppide läbiviimine	Irina Strapatsjuk
Kontaktandmed	Turu-uuringute AS
	Pärnu mnt. 102, Tallinn
	iivi ( at ) turu-uuringute.ee
	tel. 58529708

# Uuringutulemiste kokkuvõte

## Muudatused õigusaktides/määrustes

- Pandeemia ajal ei tehtud palju juriidilisi muudatusi, pigem reguleeriti igapäevatöö korraldust. Põhjused, miks seadusi ei muudetud: riikidel oli juba ulatuslik õigusraamistik olemas; vahetult enne koroonapandeemiat tehti perevägivalda puudutavad seadusemuudatused juba ära; ühiskond reageeris liiga aeglaselt, pandeemia lõppes enne kui seadusemuudatusi teha jõuti.
- **Seadusemuudatused sotsiaalsfääris:** kriisiolukorras lubati vabatahtlikel läbida kiirkoolitus, täielikku väljaõpet neilt ei nõutud; toimus naiste varjupaikade ametlik lisarahastamine. Pandeemia ajal tehti mõningaid seadusemuudatusi, kuid mitte pandeemia tõttu: tugikeskuste jaoks töötaati välja uus akrediteerimissüsteem, et mõõta paremini nende professionaalsust; perevägivalda ohvritele määratud hüvitis ei mõjutanud enam neile seadusega ette nähtud täiendavate sotsiaaltoetuste saamist; rohkem tähelepanu ja abi perevägivalda toime pannud kurjategijatele.
- Pandeemia tõttu **kriminaalõiguse valdkonna õigusaktidesse** sisse viidud muudatused: ametlik luba osaleda kohtuistungitel interneti kaudu; politseile anti õigus käsitleda digitaalselt allkirjastatud kirju ametlike dokumentidena; ohvrid võisid esitada kuriteoteateid veebipõhiselt; kurjategijale oli võimalik esitada ajutine lähenemiskeeld kiirendatud korras, et ohvrit kiiremini kaitsta; kurjategija võis kodust ära viia ka vastu ta enda tahtmist, ohvrid ei pidanud kodust lahkuma, kui nad seda ei soovinud. Seadusemuudatused, mis tehti pandeemia ajal, kuid mitte pandeemia tõttu: lapse kui nõrgema poole ärakasutamine vanemate vaheliste suhete lahendamisel oli keelatud; sotsiaalse rehabilitatsiooni programmis osalemine muudeti perevägivalda toimepanijatele kohustuslikuks; politseil soovitati tungivalt kasutada kehakaamerate süsteemi, kui nad läksid kontrollima kodusid, kust olid tulnud teated perevägivalda kohta.

## Perevägivaldast teatamise võimalused pandeemia ajal. Uued kanalid. Teavituskampaaniad

- Perevägivaldast teatamiseks kasutati samu võimalusi ja viise nagu enne pandeemiat - telefon, infotelefonid, veebiplatvormid, silmast-silma külastused, naabrite ja tuttavate abi. Ühiskonnad ei olnud nii suletud, et politseijaoskonda või kriisikeskusesse ei olnud võimalik minna. Naiste tugikeskustesse jõuti politsei või ohvriabispetsialistide või tervishoiusüsteemi kaudu. Laste väärkohtlemisest võis teatada koolisüsteemi kaudu – koole ei suletud kõigis riikides, või suleti need ainult osaliselt, või lühikeseks ajaks. Kui koolid suleti, pidid õpetajad, lastekaitse spetsialistid ja politsei lastega rohkem tegelema. Vaatamata sellele vähenesid koolide sulgemise perioodil teavitused perevägivalda tõttu kannatanud lastest.
- Tugevdati veebipõhiseid tugiteenuseid, hädaabiinidelt antavaid konsultatsioone, internetivestluste võimalusi. Avati uued tasuta abitelefoni numbrid. Abitelefonid täiendasid oma kasutusvõimalusi - sinna helistamise asemel oli võimalik saata vihjeliini numbrile e-kiri/tekstsõnum. Avati uued vestlusfunktsiooniga veebilehed. Rohkem tähelepanu pöörati immigrantidest naistele, kelle kodune olukord oli isolatsiooni tingimustes raskem.
- Sotsiaalmeedias viidi läbi teavituskampaaniad selle kohta, millised teenused on koduvägivalda ohvritele kättesaadavad. Naabrivalve/naabriabi kampaaniad, mis julgustasid naabreid perevägivaldast politseile teada andma, viidi läbi sotsiaalmeedias ja peavoolumeedia kanalite

kaudu. Kõigi nende teavituskampaaniate eesmärk oli suurendada üldsuse teadlikkust perevägivallast. Kõik läbiviidud kampaaniad olid kasulikud, teenuse kasutajate arv hakkas kasvama.

## Vägivallast teatamise suurenemise/vähendamise põhjused

- Pandeemia alguses üldiselt vähenes koduvägivallast teavitamine ja abi otsimine. Ohvrid kartsid kodus viibivat vägivallatset; lapsed olid kodus, kui koolid olid suletud, ja nende ees oli ebameeldiv halbade asjadest rääkida. Teabe puudumine - inimesed ei olnud kindlad, kas kriisikeskused on avatud. Mõnel elanikkonnarühmal olid vähem teadmisi ja võimalusi internetipõhiste teenuste kasutamiseks, puudus juurdepääs internetile. Kardeti, et varjupaigas võib nakatuda. Paljud kriisikeskused olid suletud või lühendanud oma tööaega. Tervishoiuteenused soovitasid kõigil, kes ei olnud raskelt haiged, jääda koju; enamik naisi ei pidanud koduvägivalda tõsiseks haiguseks. Psühholoogid nägid klientide arvu vähenemist, sest kriisikeskused ei suutnud pakkuda silmast-silma konsultatsioone.
- Politseinikud ja prokuratuuride esindajad märkasid endiselt aruandluse kasvu. Inimesed olid kodus, tekkisid keerulised olukorrad, suurenes vägivald. Hädaabiinidel oli rohkem telefonikõnesid ohvrite lähedastelt, mitte ohvritelt endilt. Kõned laste abitelefoni sagedasid, lapsed kannatasid pandeemia ajal suurema surve all. Naiste varjupaikadele suurenes teavituste arv veebipõhistes jututubades. Migratsioonikeskused ei tajunud teavituste vähenemist, sest mitmed teised organisatsioonid olid suletud või lühendanud oma tööaega.
- Riigiasutuste esindajad väitsid, et pandeemia ajal viidi läbi mitmeid üleriigilisi teavituskampaaniaid, et anda rohkem teavet selle kohta, kuidas perevägivalda ennetada, kuidas sellega toime tulla, kuidas perevägivallast teatada. Mittetulundusühingute esindajad leidsid, et riigi korraldatud teabekampaaniate arv ei olnud piisav. Mittetulundusühingutele ei eraldatud piisavalt raha teavituskampaaniate läbiviimiseks. Riikides, kus oli vähem üleriigilisi teavituskampaaniaid, ja riikides, kus ei politsei ega eraturvakeskused ei saanud valitsuselt piisavalt raha teavituskampaaniate läbiviimiseks, vähenes vägivallast teatamine rohkem.

## Kuidas vägivallaohvritele mõeldud teenuste osutamist korraldati

- Kõik ohvriabisüsteemi poolt pakutavad teenused jätkusid, lihtsalt teenuste sisemine korraldus organiseeriti ümber, mille tulemusel võttis juurdepääs teenustele rohkem aega. Püüti pakkuda võimalikult palju silmast silma teenuseid, kuid paljud teenused läksid telefoni ja veebi. Silmast-silma konsultatsioonide arv vähenes; paljud silmast-silma kohtumist nõudvad teenused lükati edasi.
- Naiste varjupaikade katusorganisatsioonide põhifookuseks oli hoida varjupaigad avatuna. Tavapäraseid teenuseid jätkati, võimaluse korral silmast-silma, kui mitte, siis veebis. Jätkusid sotsiaalse rehabilitatsiooni programmid koos majutusega koduvägivalla ohvritele (nii naistele kui meestele). Veebikonsultatsioonid viidi läbi telefoni, Skype'i, Zoomi, WhatsAppi teel. Kõigepealt oli vaja välja selgitada, kas ohvri elu ei olnud kodus ohus ja kas ta sai vabalt suhelda telefoni või Interneti kaudu.
- Politseijaoskonnad peatasid mõneks ajaks silmast-silma teeninduse, nendega võeti ühendust telefoni või e-posti teel. Silmast-silma kohtumiste puhul pidid kõik kandma maski või visiiri ja hoidma distantsi. Ohvrid said otsekontaktis suhelda tänavatel patrullivate politseinikega. Politseinike kontaktid, kellega sai igal ajal ühendust võtta, olid

kogukonnakeskustes hästi märgatavatesse kohtadesse välja pandud. Politseinikud hakkasid jälgima neid aadresse, kust oli tehtud mitmeid teateid perevägivalda esinemise kohta. Kui koolid olid suletud, teatasid lastekaitsekeskused lastega seotud kuritegudest politseile. Sotsiaaltöötajad käisid probleemsete kodude külastamisel politseiga kaasas.

- Õigusnõustamise keskused olid pandeemia alguses mõnda aega suletud. Kui nad taas avati, avati kiireloomuliste juhtumite jaoks telefoniliinid ja veebisaidid; silmast-silma konsultatsioonid toimusid ainult kõige raskemate perevägivalda juhtumite puhul.
- Kriisikeskuste psühholoogide konsultatsioonid toimusid peamiselt telefoni või interneti teel, kuigi rohkem silmast-silma kohtumisi oleks hädasti vaja olnud. Karantiini alguses ei soovinud ohvrid telefoni teel rääkida. Arvati, et nad kardavad, sest kurjategija oli läheduses. Tegelikult ohvreid lihtsalt ei olnud harjunud telefoni teel oma muredest rääkima.

## Põhilised muudatused teenuste osutamisel

- Avati uusi abitelefoni numbreid; pikendati kõnekeskuste lahtiolekuaegu; kõnekeskustesse värvati uusi töötajaid ja vabatahtlikke; avati uued veebipõhised vestlusteenused. Kõik need kanalid olid kasulikud ja palju kasutatud. Kui koduvägivaldast teatamiste arv telefoni ja silmast-silma kontaktide teel vähenes, oli vaja pakkuda rohkem võimalusi koduvägivaldast interneti teel teada anda.
- Kui nõustamiskeskused suleti, töötasid sealsed töötajad kodust. Nad said rahastust digitaalse nõustamisteenuse loomiseks. Naiste varjupaigad suurendasid kohtade arvu varjupaikades ja võimaldasid naistel seal kauem viibida. Enne kriisi töötasid vabatahtlikud tavaliselt öhtuti varjupaikades, kuid koroonajärgsel ajal töötasid varjupaikade töötajad ise. Oli vaja täpselt välja arvutada, mitu tundi tuli igale naisele pühendada, et siis teada saada, kui palju töötajaid tuleks korraga tööl hoida. Kõigepealt teenindati tõsiselt traumeeritud naisi, kergemad juhtumid pidid ootama. Võimalusel toimusid silmast-silma kohtumised vabas õhus või koostööpartnerite suuremates ruumides. Võimaliku perevägivalda ohvritele anti paanikanupuga kell, et anda politseile märku perevägivalda toimumisest.
- Sotsiaalvaldkonna mittetulundusühingud pidid oma senise tööjõuga toime tulema ka suurenenud töökoormuse ajal. Paljud naiste keskused ei saanud lisatööjõudu ega lisarahastust, kuigi nad taotlesid lisarahastamist, et hoida silmast-silma konsultatsioonid avatuna või suurendada oma veebiteenuseid. Kõige tõhusamaks põhjuseks, miks kriisikeskusele lisaraha anti, oli see, kui kriisikeskuse andmebaasi ründasid küberkurjategijad, kes varastasid klientide andmeid ning hakkasid kliente ja teenusepakkujaid šantažeerima. Siis leiti lisaraha turvasüsteemide tugevdamiseks.

## Spetsialistide praktikad ja kogemused perevägivalda kogenud laste tuvastamisel ja toetamisel

- Vägivaldsetes kodudes viibivaid lapsi mõjutasid pandeemiaaegsed piirangud, hooldusõiguse istungite edasilükkumised, lahusprotsesside venimised. Lastekaitse spetsialistid said probleeme lahendada videokonverentsi või telefoni teel. Alguses kardeti, et kaugsuhtlus ei tööta hästi, kuid veebisuhtlus noortega osutus väga edukaks. Lastekaitse spetsialistid eelistavad aga endiselt lastega silmast silma kohtuda. Lapsi püüti jagada rühmadesse vastavalt nende trauma raskusastmele. Kõige tõsisemate traumadega lapsed, olgu need siis seksuaalse või füüsilise väärkohtlemisega, said abi esimesena.
- E-koolis käivate laste puhul jäid väärkohtlemise märgid sageli tuvastamata; lastekaitse spetsialistid olid arvamusel, et otsus viia koolid üle distantsõppele ei olnud parim



otsus. Koolide ja lasteaedade ametnike esitatud aruanded näitasid, et distantsõpe põhjustas laste üldise heaolu langust.

- Lastega töötavad spetsialistid nägid internetis noorte ja laste vastase vägivalla kasvu, samal ajal laste psühholoogide teenused olid vähem kättesaadavad. Oli väga hea, et vähemalt mõnes riigis (Rootsis) sai valitsuse mandaadiga riiklikku toetust jagada lastega töötavatele mittetulundusühingutele.
- Lapsed kannatasid rohkem kui täiskasvanud. Nad igatsesid oma normaalset elu, sotsiaalseid suhteid. Nõustamiskeskused nägid, et lapsed olid tulles introvertsemad; nende avamine võttis aega. Mõned vägivaldsed vanemad kasutasid koroonat oma vägivaldse käitumise õigustamiseks. Lapsi ei lubatud vaktsineerida, sest vanemad ei uskunud vaktsiinidesse. Kui lapsed olid varjupaikades, oli vaja leida neile mingisugune füüsiline tegevus.
- Riikides, kus lastekaitseüksused on osa kohalikest omavalitsustest, tekkis rohkem probleeme. Pandeemia ajal töötasid kohalikud omavalitsused suletud uste taga, sealseid spetsialiste oli raske silmast-silma tabada. Keerulisemaks muutusid igasugused koduviisid, kui lastekaitsetöötajaid oleks pidanud kaasama. Politsei ei saanud ilma lastekaitse spetsialistita igale poole minna.

## Õiguskaitse spetsialistide praktikad ja kogemused pervägivalla juhtumite tuvastamisel ja lahendamisel, sealhulgas vägivallatseja kodust eemaldamisel

- Politsei viis läbi palju telefoniintervjuusid, kuid sageli selgus hiljem, et ohvrid ei saanud isegi aru, et see oli juba ametlik intervjuu ja osa kuriteo uurimise protsessist. Ei mingeid kirjalikke aruandeid, ei mingit politseijaoskonnas istumist ja aruande lugemist, seda paberil nähes. Teated loeti ette telefoni teel, mis tekitas ohvrites segadust. Internetiplatvormide kasutamine andis ohvritele sündmuste käigust parema ülevaate kui telefoni teel saadud info. Võimaluse korral kasutati selliseid internetipõhiseid platvorme, mille kaudu ohver sai kiiresti ja lihtsalt otsida abi mitmelt spetsialistilt korraga.
- Kui koolid suleti, külastas politsei sagedamini laste maju (varjupaigad, laste kriisikeskused). Politsei helistas peredele, kellelt oli teada, et võib esineda pervägivalda. Kui alaealine laps langes vägivalla ohvriks või oli tunnistajaks vanemate vahelisele vägivallale, siis Baltikumis oli võimalik laps perekonnast eraldada, isegi kui vägivallatseja oli lapse ainus seaduslik esindaja. Politsei võis vanemale kehtestada lähenemiskeelu.
- Kurjategijate kodust eemaldamist Põhjamaades eriti ei praktiseeritud, politsei pidi järgima riigi seadusi. Baltikumis on seadus, mis lubab kurjategijad kodust ära viia. Pandeemia ajal anti politseile konkreetsed juhised, kuidas kurjategija kodust ära viia, kui kahtlustatakse, et ta on covidiga nakatunud. Kohalikud võimud vastutasid majutuse eest, kui nakatunud kurjategijal polnud turvalist kohta, kuhu minna. Kui kohalikul omavalitsusel polnud majutuskohti, viidi kurjategija haiglasse. See põhjustas alati palju vaidlusi.
- Parim kogemus, mille politsei sai - pandeemia sundis kõiki politseiüksusi kokku tulema ja koos endast parima andma. Järsku oli ressursse, mida enne pandeemiat ei olnud.
- Kohtud püüdsid leida praktilisi lahendusi, et kohtuistungeid mitte tühistada ega edasi lükata, kuid pandeemia ajal ei olnud see lihtne. Ulatuslik internetipõhine töö ei olnud turvalisuse

kaalutlustel ametlikult lubatud. Prokurörid ei teadnud hästi, kuidas covidisse nakatunud kurjategijat vahistada ja kuhu ta viia. Prokuröridele oli liiga vähe reegleid ette kirjutatud.

## Kogemused koduvägivalla ohvrite kaitsmisel ja abi osutamisel pandeemia ajal

- Rohkem arutelusid ja konsultatsioone peeti telefoni või veebi teel. Psühholoogid praktiseerisid digitaalset nõustamist ja teraapiat. Kuid vaatamata perevägivalla kasvule tuli psühholoogide juurde vähem inimesi ja see pani psühholoogid muretsema. Hiljem said nad teada, et nad ei olnud midagi valesti teinud, see oli pandeemiakriisi tagajärg, et ohvrid ja patsiendid ei jõudnud teenusepakkujateni.
- Naiste varjupaigad kasutasid kõiki ohutus- ja turvameetmeid. Nad ei öelnud isegi ohvritele endile, kus konkreetne hotell või varjupaik asub, kuhu ohver viiakse. Varjupaikadel olid turvafirmad, kes toetasid neid varjupaikade aadresside turvalisena hoidmisel. Varjupaikade spetsialistid pidid hoidma ruumis füüsilist distantsi, mis vähendas emotsionaalset lähedust ohvritega. Kui leiti mingisuguseid rahalisi vahendeid, viidi naiste varjupaikades läbi kunstiteraapia seansse. Naised ei pääsenud alati varjupaikadesse, sest kehtis reegel, et kõik peavad näitama negatiivset koroonatesti, mis on tehtud 48 viimase tunni jooksul. Testijärjekorrad olid kaks nädalat pikad, eratesti järjekorrad (mis maksid raha) olid seitse päeva pikad.
- Raske oli töötada erinevate vähemusrühmadega - inimestega, kes ei rääkinud kohalikku keelt, puuetega inimestega, alkoholi- või uimastiprobleemidega inimestega. Näiteks kui politseil oli vaja kannatanut küsitleda, üritas naiste tugikeskuse spetsialist politseiga kaasas käia, et toetada kuulmisprobleemidega ohvreid, kes näomaski taga rääkivast politseinikust aru ei saanud.

## Peamised ohukohad ja raskused spetsialistide töös. Kuidas spetsialiste toetati

- **Personaliga seotud mured.** Spetsialistid ja töötajad võivad nakatuda viirusesse; kuidas suhelda nakatunud inimestega; kuidas asendada haigestunud kolleege, spetsialistide läbipõlemine; kuidas tulla toime suurema töökoormusega ilma täiendava tööjõu ja rahastamiseta; vabatahtlike vanus; kaugtöö alustamine ja õppimine.
- **Ohvritega seotud probleemid.** Tõsisem vägivald, vähem võimalusi tervishoiuteenustega kontakteerumiseks; võimaluste puudumine silmast-silma toetuse pakkumiseks. Ohvrite koduvägivallast teatamise latentsusaeg. Kui ohvrid vajavad majutust, kuidas neid seal isoleerida ja distantsi hoida. Kuidas jõuda kõige haavatavamate ühiskonnarühmadeni (puudega inimesed, sisserrändajad, alkohol- ja uimastiprobleemidega inimesed). Kuhu saata nakatunud kurjategija, kui tal kodust eemaldamise tagajärjel ei olnud kuhugi minna.
- **Infotehnoloogiaga seotud probleemid.** Internetis töötamisel tekkivad turvaprobleemid; erinevate internetiplatvormide kasutamine ei olnud suhtlemiseks lubatud mitmetes ametiasutuses turvakaalutluste pärast; puudus ühtne suhtlusplatvorm, mida kõik osapooled võiksid kasutada.
- **Psühholoogilised probleemid.** Tunne, et perevägivalda ei peeta ühiskonnas raskeks kuriteoks, perevägivallale ei pööratud koroonajal piisavalt tähelepanu. Probleemid inimestega, kes ei uskunud, et Covid on olemas. Entropia - olukorrad muutusid kiiresti, ei

olnud selget ülevaadet, millised reeglid kehtisid; teadmiste puudumine, keegi ei teadnud täpselt, mis toimub lukustatud uste taga.

- **Puudulik teave.** Kuidas jõuda inimesteni, kes vajavad abi; milliseid kanaleid tuleks kasutada infokampaaniateks; kuidas aidata kodanikke välismaal, kui nad on pandeemiapiirangute tõttu hädas; valitsusasutused ei olnud kindlad, kas nende peamised sõnumid jõuavad sihtrühmadeni.
- **Toetus:** kolleegide vastastikune psühholoogiline toetus ja soov teha kõike koos; veebipõhine nõustamine ja suhtlemine oli abiks; eelised eesliini spetsialistidele (eelisjärjekorras vaksineerimine, laste lasteaeda või kooli saatmise võimalus); lisarahastus (rohkem Põhjamaades, vähem Baltikumis); erasektori ja üksikisikute toetus (rahaline toetus, maiustused, kohv, lahked sõnad). Perevägivalda suurenemise tõttu avati probleemsetes piirkondades täiendavad varjupaigad.

## Kuidas perevägivald muutus, varieerumise põhjused

- Mitmest uuringust selgus, et vägivalda kõik erinevad vormid suurenesid. Kuna kriisiolukorras tõusis ühiskonna üldine stressitase, tõusis stressitase ka peredes, kus esines perevägivalda. Juhtumid muutusid tõsisemaks, sest ohvrid pidid kannatama pikemat aega. Lähisuhtevägivald ja seksuaalkuriteod kasvasid siseruumides, kuid vähenesid välitingimustes; vägivald kasvas internetisuhetes. Kuritegevus liikus reaalsest elust virtuaalsesse ellu. Rohkem teateid koduvägivaldast tuli teatud linnaosadest, näiteks nendest piirkondadest, kus tarbiti rohkem alkoholi, kus elavad etnilised vähemused. Perekonnas kasvas vägivald eakate sugulaste vastu - töötud nõudsid eakatelt pereliikmetelt raha.
- Psühholoogilise vägivalda kasv oli suurem kui füüsilise vägivalda kasv. Inimesed, kes ei olnud harjunud pikemalt koos ühisel pinnal olema, tekitasid üksteisele (esialgu) emotsionaalseid probleeme, mida nad tavaolukorras ei oleks põhjutanud.
- Lapsed kannatasid rohkem; nad teatasid nende vastu suunatud psühholoogilisest vägivaldast Internetis. Vanemad kohtlesid lapsi julmemalt. Lapsed said diagnoose oma (vaimse) tervise probleemide tõttu; lastel ei olnud selliseid probleeme varem olnud.
- Prokuratuur ei märganud, et perevägivalda tüüpides oleks mingisugune muudatus toimunud. Kui, siis ebaseaduslik jälitamine vähenes, sest inimesed lihtsalt ei käinud väljas nii palju. Eeluurimiste statistika ei näidanud perevägivalda raskete juhtumite kasvu, see tundus nii ainult kognitiivselt.
- Peamised põhjused, miks perevägivald kasvas ja muutus metsikumaks: need, kes kontrollisid ja kuritarvitasid oma partnereid, said kõige rohkem kasu laiaulatusliku isolatsiooni rakendamisest. Suunised, mis soovitasid kodust töötamist, julgustasid perevägivalda vägivaldsemaks muutuma. Mõlema poole hirm kasvas - nii ohvri kui vägivaldajate hirm.

## Näiteid tegelikust valdkondade vahelisest koostööst

- Politseil lubati kuulata parlamendi arutelusid Interneti kaudu. Nii oli võimalik osaleda ja teha koostööd valitsuse esindajatega ning langetati parimad otsused. Politsei tegi kohalike omavalitsustega koostööd perevägivalda üldise ennetamise valdkonnas. Politsei tegi koostööd ohvriabi asutuste spetsialistidega, et saada parem ülevaade üldisest olukorrast, kas peredes, kus perevägivald aset leidis, tuleks rakendada täiendavat abi. Politsei kohtus (digitaalselt) tervishoiu- ja haridusasutustega ning apteekidega, et anda sealt inimestele vajalikku teavet. Politsei tegi koostööd vihjeliinide töötajatega ning alustas koostööd ohvriabiga tegelevate

valitsusväliste organisatsioonidega. Vabaühenduste töötajad hakkasid vägivallohvritele helistama ja andsid politseile ülevaate aadressidest, kust perevägivald alguse sai.

- Kriisikeskused tegid koostööd sotsiaalteenuste, kohtute, politsei, perearstide, koolide, lasteaedadega, sest sealsed spetsialistid teadsid, kuhu kriisikeskuse töötajad peaksid helistama, kuhu probleemsed pered. Psühholoogilised nõustamiskeskused tegid koostööd politsei ja kohalike omavalitsustega, et arendada sotsiaalvõrgustikke perevägivalda ohvrite paremaks kättesaamiseks.
- Naiste varjupaigad tegid tihedat koostööd, kui ühes varjupaigas puudusid majutuskohad, aitas teine varjupaik. Naiste varjupaigad tegid koostööd hädaabiteenistuste ja hotellidega, et pakkuda oma klientidele täiendavat majutust. Naiste varjupaigad kasutasid oma klientide majutamiseks spordiklubide väikeseid majutuskohti. Kuna spordiklubid olid suletud, pakkusid klubid neid võimalusi vahel ka ise. Naiste varjupaikade vihmavarjuorganisatsioonid olid tihedas kontaktis valitsuse ja parlamendi liikmetega, varjupaigad said valitsuselt raha, et jääda avatuks. Naiste varjupaigad said annetusi ka eraettevõtetelt, nii rahalisi kui ka mitterahalisi annetusi lastele.
- Lastekaitsekeskused tegid koostööd politsei, prokuratuuri ja psühholoogidega, kes toetasid raskete juhtumite lahendamist. Enne kohtuistungit tuli psühholoogil interneti teel kohtuda prokuröri, politsei ja lastekaitse spetsialistiga.
- Koostöökas kasutati digitaalseid platvorme, kuhu olid kaasatud prokuratuuri, politsei, sotsiaalhoolekande, tervishoiuteenuste ja erinevate omavalitsuste liikmed. Sellised platvormid hõlbustasid ja kiirendasid koostööd.

## Peamised riskikohad valdkonnaülese koostöö osas

- **Riigipoolne interdistsiplinaarse koostöö nõrk koordineerimine.** Riigilt oodati tõhusamat toetust erinevate sektorite koostöö korraldamisel. Naiste varjupaigad kasutasid palju oma ressursse, et välja selgitada, kuidas pandeemia ajal asjad peavad käima, nad oleksid tahtnud, et katusorganisatsioonid ja riik oleksid andnud neile rohkem teavet, kuidas käituda. Prokuröridel ei olnud piisavalt reegleid, kuidas korraldada koostööd politsei ja lastekaitseasutustega.
- **Digitaalne suhtlus riigiasutustega.** Kohtud alustasid kohtuistungite edasilükkamist, kuna neil puudusid tehnilised lahendused istungite läbiviimiseks interneti teel. Puudusid üldkasutatavad digitaalsed platvormid, riigiasutused ei tohtinud kasutada Zoomi ja Teamsi.
- **Kohalike omavalitsuste asutused suleti liiga pikaks ajaks.** See tõi kaasa viivitusi probleemide lahendamisel, koostöö lastekaitse spetsialistidega oli kõige keerulisem.
- **Ettevõtete individualistlikust suhtumisest tingitud vähene koostöö.** Koostöö edukus sõltus organisatsiooni kontaktisiku isiksusest. Isikuomadused tulid kriisi ajal teravamalt esile. Koostöö vähenemisele aitas kaasa silmast silma suhtlemise puudumine.
- **Entropia.** Keegi ei teadnud, kui kaua see olukord kestab ja kui tõsine see on, pole selge, mis edasi saab. Liigne koroonahirm takistas koostööd. Eesliini spetsialistide töökoormus kasvas teadmata ajaks.
- **Mittetulundusühingute ebapiisav ja ebavõrdne rahastamine.**
- **Koduvägivalda ei peeta ühiskonnas suureks kuriteoks, ei eliidi ega tavakodanike poolt.** Kurjategijaid ei süüdistata ega karistata piisavalt, perevägivalda peetakse kahe inimese

omavaheliseks asjaks, mis toimub suletud uste taga. Ühiskond mõistab, et midagi on valesti, kuid midagi pole eriti muutunud.

## Mida järgmisel korral silmas pidada

- **Kas on olemas plaan, kuidas kriisiolukorras töötada:** milliseid tehnilisi süsteeme on vaja; kuidas/milliste kanalite kaudu ohvriteni jõuda; rohkem teavet teenuste osutamise kohta eri keeltes; paremini korraldatud koostöö; ohvrite ja vägivallatsete majutamine; rohkem isiklikke ja silmast silma kontakte.
- **Rohkem tähelepanu inimestele:** inimeste (vaimne) tervis, psühholoogiline tugi; lisaraha ja lisatööjõud eesliinile. Rohkem tähelepanu lastele. Perevägivald ohvrite telefonides peaks olema spetsiaalne rakendus, et vägivallast teatada.
- **Mõnda õigusakti tuleb muuta:** kuidas digitaalset teavet paremini jagada; kõike ei saa teha ainult kokkulepete ja suurema töökoormuse alusel, kindlad reeglid on vaja paika panna.

## Spetsialistide hinnang, kuidas neid toetati pandeemia ajal

Põhjamaade spetsialistid olid neile antud toetusega kas väga rahul või üsna rahul, Balti riikide spetsialistid oleksid vajanud rohkem tuge.

- **Väga hästi toetati:** vajadusel saadi toetust valitsuselt; töörühmad/organisatsioonid püüdsid üksteist toetada; spetsialistid/kolleegid aitasid ja toetasid üksteist.
- **Üsna hästi toetati:** spetsialiste toetasid ülemused, kuid spetsialistid tundsid, et nad ei olnud piisavalt kaasatud otsustusprotsessidesse, spetsialistide teadmisi ja arvamusi ei arvestatud. Organisatsiooni sees toetasid kolleegid üksteist.
- **Nii ja naa:** Kolleegid olid toetavad, valitsuselt oodati suuremat toetust; raskete juhtumitega töötamisel saadi ebapiisavat psühholoogilist tuge.
- **Oleks olnud vaja rohkem toetust:** valitsusasutuste toetus oli kättesaadav internetis; liiga vähe nii tööga seonduvaid kui psühholoogilisi konsultatsioone; valitsusväliseid organisatsioone rahastas valitsus vähe; sotsiaalhoolekanne ja politsei ei tohiks nii palju kannatada kui seekord.

# Järeldused ja soovitused

## Muudatused õigusaktides/määrustes

- Enamikus riikides tajusid osalejad, et pandeemia ajal küll tehti seaduses mõningaid muudatusi, kuid sagedamini olid need lihtsalt muudatused igapäevastes tööeeskirjades. Peamised muudatused hõlmasid ettevaatusabinõusid viiruse leviku tõkestamiseks elanikkonna hulgas ja üleminekut laialdasele digitööle.
- Leiti, et õigusaktides oleks tulnud teha tugevamaid muudatusi. Videosüsteeme oleks tulnud politsei ja prokuröride töös laiemalt lubada; kriminaalmenetluse ja muude õiguslike menetluste edasilükkamise eeskirjad oleks tulnud täpsemalt määratleda. Isegi kodukontoris töötamine oleks pidanud olema täpsemalt reguleeritud. Mõnes riigis olid seadusemuudatused ajaliselt piiratud - muudatused kehtisid ainult pandeemia ajal. Oleks vajalik, et kohtud, politsei ja teised perevägivalla ennetamisega tegelevad asutused saaksid jätkata tööd internetis ja kasutada internetipõhist suhtlust ka pärast pandeemiaolukorda.

## Muutused pandeemia ajal perevägivallast teatamisel. Teavituskampaniad

- Rõhutati, et ametlik statistika perevägivallast teatamise suurenemise või vähenemise kohta peaks olema avalikult kättesaadavam. Kognitiivselt võib öelda, et oli perioode, mil perevägivallast teatamine suurenes, ja perioode, mil see vähenes, kuid ametlikku teavet selle kohta ei olnud. Perevägivallast teatamise muutuste põhjused vajavad põhjalikumat analüüsi, et tegeleda järgmise kriisi ajal paremini vägivallast teavitamise vähenemise põhjustega.
- Politsei teavitati vähem, kuid naiste varjupaikadega võeti rohkem ühendust, ja neid külastati rohkem kui tavaliselt. Ohvrid pöördusid kriisikeskuste poole, sest naised ei tahtnud suhet oma partneriga täielikult lõpetada, nad lootsid, et asjad lähevad paremaks, nad ei tahtnud asju ametlikuks muuta. Teine põhjus - naiste varjupaigad ja naiste kaitsega tegelevad organisatsioonid viisid läbi palju teabekampaniaid oma pakutavate teenuste kohta, kuid riikliku politsei jaoks viidi läbi väga vähe teabekampaniaid, mis oleksid tutvustanud nende teenuseid ja kättesaadavust pandeemia ajal. Varjupaigad muutusid ohvritele lähedasemaks kui politsei.
- Erinevates kanalites viidi läbi mitmeid teavituskampaniaid. Kampaniad tundusid olevat edukad, rohkem inimesi hakkas vägivallast teatama ja abi otsima. Kuid tegelikult pole teada, kas see oli nii seetõttu, et inimesed olid abitelefoni võimalustest teadlikumad, või rohkemate vägivallajuhtumite tõttu kodudes. Kampaniaid näidati erinevates kanalites, kuid meediamonitoringuid pole tehtud, et teada saada, millise kanali kaudu on sõnum inimesteni kõige paremini jõudnud. Kampaniate edukuse hindamiseks oleks vajalik kampaniate põhjalikum analüüs.
- Vestlusgruppidest osavõtjad nägid perevägivallast teatamise suurenemist või vähenemist ja teavituste varieerumise põhjuseid mõnevõrra erinevalt. Riigiasutuste esindajad väitsid, et oli läbi viidud mitmeid üleriigilisi teavituskampaniaid, et anda rohkem teavet selle kohta, kuidas perevägivallast ennetada, kuidas sellega toime tulla, kuidas perevägivallast teatada. Mittetulundusühingute esindajad leidsid, et riigi korraldatud teabekampaniate arv ei olnud piisav. Mittetulundusühingutele ei eraldatud piisavalt raha teavituskampaniate läbiviimiseks. Üldiselt ei olnud ohvritel vähem võimalusi vägivallast teatada, neil oli lihtsalt erineval määral teavet selle kohta, kas vajalikud institutsioonid on avatud või mitte. Riikides, kus viidi läbi vähem üleriigilisi teavituskampaniaid, kus ei politsei ega eraturvakeskused ei



saanud valitsuselt piisavalt raha teavituskampaaniate läbiviimiseks, vähenes vägivallast teavitamine rohkem.

## Põhilised muudatused teenuste osutamisel

- Kuna kriisiolukorras oli vaja töö ümber korraldada ja üldine töökoormus kasvas, oli vajadus lisaressursside järele ilmne. Kui Põhjamaad olid neile eraldatud ressurssidega enam-vähem rahul, siis Balti riikide esindajad kurtsid lisatööjõu ja vajaliku rahastamise puudumise üle. Paljusid asju sai teha hea tahte ja entusiasmiga, kuid lõpuks inimesed ikkagi väsisid.
- Kriisi tingimustes sai selgeks, kui vajalik on valdkondade ülene koostöö, et tagada vägivallaohvritele parim võimalik teenus. Sotsiaalteenistused ja lastekaitsespetsialistid pidid tegema koostööd politseiga, politsei ja prokuratuur pidid rohkem arvestama teineteise eripäradega; konsultandid sõltusid IT-spetsialistide kiirusest ja heast tahtest. Kriisiaeg tõi välja isiksuste eripärad - kes tõesti tegi kõvasti tööd ja oli 100% pühendunud ning kes üritas koroonaa varjus kodukontoris vaikselt tiksuda.
- Tehti ettepanek õppida sellest, mida on naaberriikides tehtud ja kasutada edukaid praktikaid ka oma riikides. Näiteks Prantsusmaal oli süsteem, et kui naine läks apteeki ja ta ütles seal teatud sõna, sai apteeker aru, et ta tegelikult palub teatud abi. Seda võiks arutada kõikide riikide poliitikutega, et töötada ühiselt välja ühtne koodisüsteem koduvägivalla ohvritele.

## Spetsialistide praktikad ja kogemused perevägivalda ohvrite tuvastamisel ja toetamisel pandeemia ajal

- Erinevate valdkondade spetsialistid tajusid samu olukordi erinevalt. Naiste varjupaikade töötajad kurtsid, et varjupaigad on üle rahvastatud, politsei sai ametliku info, et enamikus varjupaikades oli tavapärasest vähem kliente. Valitsusasutuste esindajad olid seadusemuudatustest ja teavituskampaaniate läbiviimisest hästi informeeritud, kuid kogu see info ei jõudnud perevägivalda ohvritega tegelevate spetsialistideni ega ka ohvrite endini. **Teave erinevate töövaldkondade vahel ja ühe valdkonna erinevate tasandite vahel ei liikunud nii kiiresti ja täpselt**, kui oleks pidanud liikuma.
- Baltikumis võis seaduse järgi vägivallatseja (ohu) korral kodust ära viia, ohvrid ei pidanud kodust lahkuma. Põhjamaades oli kurjategijate kodust eemaldamine väga haruldane nähtus, tavaliselt lähevad ohvrid naiste varjupaikadesse või kriisikeskustesse. Põhjamaade esindajad kahtlustasid, et nii politseil kui ka ühiskonnal tervikuna puuduvad põhjalikud teadmised perevägivallast - mida tuleks üldse perevägivaldaks liigitada. Võib-olla ei ole alati olnud väga tugevat soovi vägivallatseja kodust eemaldada, sest perevägivalda ei peeta suureks kuriteoks, eriti kui see hõlmab psühholoogilist või emotsionaalset vägivalda.

## Valdkondade vaheline koostöö

- Koostöö toimus erinevates piirkondades ja erinevate koostööpartnerite vahel erinevalt. Kui koostöö ei sujunud juba varem ladusalt, siis kriisi ajal läks asi hullemaks. Pandeemia alguses läks koostöö üldiselt paremaks. Institutsioonid õppisid kiiresti kohtumisi veebis korraldama. Inimestel oli tunne, et neil on partnerid ja kolleegid väga lähedal. Kuid pandeemia jätkudes muutusid kohtumised vaiksemaks. Mõned töörühmad isegi takistasid koostööd, sest silmast silma kohtumisi ei toimunud. Üldiselt sujus valdkondade vaheline koostöö pandeemia ajal hästi, kuid **silmast-silma kontaktide vähenemine mõjutas lõppkokkuvõttes koostöö edukust** - probleemide lahendamine ei läinud nii kiiresti, kui oleks soovitud.
- Pandeemia tegi selgemaks, et kui politsei/muud asutused peaksid mõnes valdkonnas oma töös muudatusi tegema, **võiks kõik selle valdkonna teenusepakkujad kutsuda**

**kohtumistele, et oma kogemusi jagada.** Kuidas nad viivad läbi erinevaid intervjuusid või kuidas teavitus või kaebus koduvägivalla kohta isolatsiooni ajal vastu võetakse. Kui tehakse muudatusi, oleks parem selgitada rohkem, mis on muutunud. Kui palju ressursse on saadaval. Kuidas saaks koostööd paremini korraldada.

## Kuidas järgmises kriisis paremini hakkama saada

- Järgmine kord kohaneme lihtsalt kiiremini. Selles kriisis ehitasime laeva, järgmises kriisis tahaksime hakata sellega sõitma. Keegi peaks kirjutama raamatu oma kogemustest kriisi ajal ja andma teistele teada, kuidas paremini toime tulla. Kuidas jõuda kriisi ajal ohvrite ja vägivallatsetajateni; kuidas korraldada kriisiolukorras esimene kohtumine uutele töötajatele või uutele klientidele/ohvritele.



# Uuringu tulemused riikide võrdluses

## 1 Muudatused õigusaktides/määrustes

### 1.1 Muudatused sotsiaalvaldkonna seadustes ja määrustes

**Soome:** Eeskirjad kehtestasid koduvägivalla ohvritega tegelevad organisatsioonid, üldalt ei antud midagi. Oli vaja piirata kriisikeskusi ja naiste varjupaiku külastavate klientide arvu; kohtumine oli vaja eelnevalt kokku leppida; testida kliente, kas nad ei ole covidiga nakatunud. Silmast-silma grupiteraapia tegevused asendati telefoni- või veebikohtumistega.

**Rootsi:** 2021. aastal tehti sotsiaalteenuste seadusesse muudatus, mis kohustab sotsiaalteenistusi võtma kasutusele meetmeid vägivaldsete abistamiseks. Terviseamet koostas pandeemia ajal bulletäänid ja teabe veebilehele, mille eesmärk oli teavitada töötajaid ja sotsiaalosakondi sellest, et pandeemia ajal ei ole perevägivalla juhtumitega tegelemiseks erieeskirju; puudub vajadus juhtumite ebamõistlikuks kaugkäsitlemiseks.

**Norra:** Norra valitsus rakendas mitmeid meetmeid koroonaviiruse leviku tõkestamiseks ja elanikkonna kaitsmiseks, kuid omavalitsused olid kohustatud tagama perevägivalla ohvritele juurdepääsu varjupaikadesse. Selleks, et varjupaigad oleksid avatud, määratleti seal töötavad töötajad kui eesliinitöötajad, keda vaksineeriti esimesena, neil lubati saata oma lapsed lasteada ja kooli. Vaimse tervise probleemidega tegelevad teenistused olid kättesaadavad telefoni ja veebi teel.

**Taani** Taani valitsus eraldas täiendavaid vahendeid uute ajutiste varjupaikade loomiseks koduvägivalla ohvritele suuremates linnades. Mõned varjupaigad said oma majutusvõimalusi laiendada. Ametlikke seadusemuudatusi ei tehtud.

**Island:** Kõik toimus vastastikuste kokkulepete kaudu, mitte seaduse või ametlike regulatsioonide muudatuste tõttu. Peamine muudatus oli see, et varjupaikade lahtiolekuajad olid piiratud. Spetsialistid leidsid siiski, et seadusandluses tuleks midagi muuta, kõike ei saa teha ainult hea tahte alusel.

**Eesti:** Ohvriabi seadusesse lisati artikkel eriolukorra ajaks. Kui eriolukorra või sõjaseisukorra ajal ei pruugi vabatahtlike täielik väljaõpe olla võimalik, tuleb siiski jätkata ohvriabiteenuse osutamisega. Seega, isegi kui inimene ei ole vastavat täiskoolitust läbinud, võib ta tegutseda vabatahtlikuna, pakkudes kriisiolukorras ohvriabi.

**Läti:** Alates 2020. aastast on kõigil ametlikel nõustajatel õigus osutada teenuseid veebis. Kui perevägivalla ohver saab hüvitist tema vastu toime pandud kuriteo eest, ei peeta seda tavaliseks sissetulekuks ja sotsiaalosakond ei saa vähendada talle antavaid muid sotsiaalseid toetusi.

**Leedu:** Loodi uus spetsialiseeritud tugikeskuste akrediteerimissüsteem, mille eesmärk on tagada kvaliteetsemad teenused. Loodi institutsioonidevahelise koostöö toimimise mehhanism, et määrata kindlaks, mille eest iga institutsioon vastutab.

## 1.2. Muudatused karistusõiguse valdkonna seadustes ja määrustes

**Soome:** Vägivallast teatanud inimeste arv vähenes, sest kiiresti ei olnud võimalik abi saada - politseil ei lubatud inimesi küsitleda, kui nad ei olnud eelnevalt politseile avaldust teinud. Politseis ei ole koroonaviiruse tõttu reforme tehtud. Võib-olla mõnda kriminaalõiguslikku menetlust ei viidud läbi täpselt nõuetekohaselt, nagu seda oli tehtud tavaliselt, aga see oli ka kõik. Politseis pole seadusi muudetud, kuid 2022. aastal anti politseile välja Perevägivalla uurimise käsiraamat.

**Rootsi:** Kriminaalõiguse valdkonna õigusaktides ja määrustes ametlikke muudatusi ei tehtud. Rootsis oli juba olemas seadus intervjuude ja kohtukuulamiste läbiviimise kohta video vahendusel. 2021. aastal muutis Rootsi kuriteoks lapse kui nõrgema poole ärakasutamise vanemate vaheliste suhete lahendamisel. Kuid kuigi seda seadust rakendati pandeemia ajal, ei olnud see tehtud pandeemia tõttu.

**Norra:** Mitmed avalikud teenused suleti, nende hulgas politsei pakutavad haldusteenused. Ohvritele mõeldud teenused olid enamasti kättesaadavad, kuid põhinesid sageli veebi- ja telefonikonsultatsioonidel. Covid-19 pandeemia tähendas, et Norra kohtud pidid vähendama oma tegevust, et vältida nakatumist erinevate kohtus osalejate vahel. Valitsus kehtestas uue määruse, mis võimaldas kohtumenetlust läbi viia videokonverentside abil.

**Taani:** Taani kohtud olid suletud 2020. aasta märtsis ja aprillis, kuna Taani valitsus kehtestas mitmed liikumispiirangud. Selle aja jooksul arutati ainult kõige pakilisemaid juhtumeid. Paljud juhtumid lükati sel perioodil edasi. Üldine fookus oli covid-19 ennetamisel ja seadusemuudatustega tegelemiseks polnud aega; konkreetset plevägivallaga seotud seadusemuudatusi pandeemia ajal ei planeeritud ja mingeid seadusemuudatusi edasi ka ei lükatud.

**Island:** Justiitsminister lubas politseil internetis tegutseda ja seda peeti seaduslikuks. See oli midagi uut! Ohvrid said teha veebipõhiseid teavitusi ja seda peeti ametlikuks. Kohtuasju võiks ametlikult läbi viia veebis. Prokuratuur sai lisatööjõudu ja rahastust. Kui karistusseadustikku üldse muudatusi tehti, siis need hõlmasid laiemaid valdkondi, mitte kitsalt plevägivalda. Prokurörid on plevägivallaga tegelenud alates 2018. aastast, sellest ajast alates ei ole määrusi ajakohastatud. Ainus uus asi oli see, et vägivallatseja sai kodust eemaldada, ohver ei pidanud kodust lahkuma.

**Eesti:** Laiendati lubatud digilahenduste kasutamist. Kohtuistungitel osalemine interneti teel oli lubatud. Politseile anti õigus käsitleda digitaalselt allkirjastatud kirju ametlike dokumentidena. Seadusesse tehti muudatus, mis võimaldas prokuröri määrusega anda kurjategijale kiirendatud korras ajutise lähenemiskeelu.

**Läti:** "Politseiseaduse muutmise" eelnõu ütleb, et politseiametnik võib kurjategija eraldamise otsuse teha omal algatusel, ilma ohvri kirjaliku

avalduseta. Justiitsministeerium töötas välja seaduseelnõude paketi, et tagada ajutine kaitse vägivalla eest, et kaitsta perevägivalla all kannatavaid naisi kiiremini. Sotsiaalse rehabilitatsiooni programmis osalemine muudeti perevägivalla toimepanijatele kohustuslikuks. 2022. aasta veebruaris jõustus muudatus, mille kohaselt soovitati politseil kasutada kehakaamerate süsteemi, kui ta läks koduvägivalda kontrollima.

**Leedu:** Politsei tegi mõned muudatused seoses politseinike ja konsultantide turvalisusega. Silmast-silma külastuste asemel helistati. Niisiis, pigem tehnilised muudatused menetlustes kui tegelikud seadusemuudatused. Kriminaalmenetluse seadustikus tehti mõned muudatused, mis olid seotud elektrooniliste tehnoloogiate kasutamisega eeluurimises ja kohtumenetluses. Kriminaalkoodeksis on ka uus artikkel "Ebaseaduslik jälitamine". Kui kurjategija ründab süstemaatiliselt oma ohvrit ja ohver on sunnitud vahetama elu- või töökohta, on see nüüd kriminaalkorras karistatav.

## 2 Võimalused perevägivallast teatamiseks pandeemia ajal

### 2.1 Kanalid ja meetodid, mida ohvrid kasutasid koduvägivallast teatamiseks

Koduvägivallast teatamiseks kasutati enim telefoni ja internetiplatvorme. Isegi välismaal olles oli võimalik abi kutsuda. Naiste tugikeskustel ja politseijaoskondadel on e-posti aadressid ja Facebooki kontod, kuhu ohvrid saaksid kirjutada. Olid avatud spetsiaalsed veebisaidid (Norra) [dinutvei.no (teie väljapääs)], kus olid nõuanded, kuidas koduvägivalla ohvreid saab abistada. Naiste tugikeskustesse jõuti politsei või ohvriabispetsialistide kaudu. Ohvrid võisid minna arsti juurde ja kui vägivalla tunnuseid oli näha, võis arst politseile teada anda. Naabrid või pereliikmed võisid helistada abitelefonidele või lastekaitse- või vihjeliinidele. Lastekaitse spetsialistid teatasid politseile laste väärkohtlemisest. Ohvrid võisid minna ka politseijaoskonda või prokuratuuri või pöörduda spetsiaalsete tugikeskuste poole. Inimesed said koduvägivallast teada anda koolisüsteemi kaudu – koole ei suletud kõigis riikides või suleti need ainult osaliselt või lühikeseks ajaks (Rootsi, Island).

### 2.2 Muudatused vägivallast teavitamise kanalite ja võimaluste osas – uued kanalid, teavituskampaaniad, nende tõhusus

**Soome:** Tugevdati veebipõhiseid tugiteenuseid, hädaabiinidelt antavate konsultatsioonide ja internetivestluste uusi võimalusi. Avati uus turvakoduteenuste veebileht - kliente julgustati külastama varjupaiku, kui nad vajavad abi. Facebookis viidi läbi kampaania, kus reklaamiti varjupaigateenuseid. Sotsiaalmeedias viidi läbi videokampaania, kus õpetati, kuidas raskes olukorras olev naine saab uut abitelefoni numbrit kasutada. Viidi läbi üleriigiline kampaania, mis tutvustas kõiki erinevaid teenuseid, mida pandeemia ajal perevägivalla ohvritele pakuti. Kõik need kampaaniad olid kasulikud, teenuste kasutajate arv hakkas tõusma.

**Rootsi:** Vägivallast teavitamise kanalites erilisi muudatusi ei tehtud, kuid viidi läbi erinevaid teavituskampaaniaid. Riigiprokuratuur viis läbi teavituskampaaniaid, mis keskendusid vägivalla ennetamisele ja sellest teatamisele. Kampaaniad olid suunatud spetsialistidele ja omavalitsustele, aga ka tervishoiusektorile. Kampaaniamaterjalide levitamiseks kasutati olemasolevaid kanaleid – nii trükimaterjali kui sotsiaalmeediat näiteks nagu LinkedIn ja muud, erinevate asutuste veebisaitide uudiste lehti. Nii ohvrite kui ka vägivallatsete probleemide käsitleti politsei veebilehtedel. Naiste varjupaikade katusorganisatsioonid viisid sotsiaalmeedias läbi kampaaniaid, et anda kõigile teada, et varjupaigad on avatud. Nad valmistasid ette ka paberflaiereid ja jätsid need pesumajadesse, lasteaedadesse, apteekidesse inimeste teavitamiseks. Keskastme asutused rahastasid kohalike omavalitsuste poolt läbi viidud teavituskampaaniaid. Nende kampaaniate eesmärk oli teavitada ohvreid toetusest, mida nad võivad pandeemia ajal saada.

**Norra:** Norra valitsus jõustas üleriigilise ööpäevaringse (24/7) abitelefoni, mis on tasuta, et nõustada seksuaal- ja koduvägivalla ohvreid. Sisserändajate nõustamiskeskus avas oma veebisaidil vestlusfunktsiooniga kanali, käivitas mitu teabekampaaniat, et teavitada inimesi sellest, kust nad saaksid abi. See teave tõlgiti erinevatesse keeltesse ja oli kättesaadav valitsuse koroonateabe lehel ja sotsiaalmeedias. 2022. aasta jaanuaris toimus veel üks kampaania, mis oli suunatud sisserändajatest naistele. Naiste varjupaigad ja mõned kohalikud organisatsioonid viisid läbi ka kampaaniaid veebis, mis avaldati nende enda kodulehtedes, ka sotsiaalmeedia kanalites. Üleriigilisi teavituskampaaniaid läbi ei viidud.

**Taani:** Erinevad abitelefoni täiendasid oma võimalusi - vihjeliinile oli võimalik saata e-kiri, selle asemel, et sinna ainult helistada. Naiste õigusi kaitsvad organisatsioonid korraldasid sotsiaalmeedia kaudu teavituskampaaniaid, et öelda, et naiste varjupaigad on avatud. Nad rõhutasid ajalehtedes ja uudistesaadetes, kui ohtlik on vägivaldses suhtes püsida ja mitte abi otsida. Viidi läbi naabrivalve/naabriabi kampaania, mille jaoks saadi raha valitsuselt. Kõigi nende teavituskampaaniate eesmärk oli suurendada üldsuse teadlikkust perevägivallast.

**Island:** Oli kampaania, mis tuletas meelde, et hädaolukorras tuleb helistada abitelefoni numbrile. Pärast seda kampaaniat oli rohkem kõnesid, kuid pole teada, kas see oli tingitud rohkematest vägivallajuhtumitest või sellest, et inimesed olid abitelefoni võimalustest teadlikumad. Alustati meediakampaaniaga, mis julgustas inimesi perevägivallast politseile teada andma. Samuti pöördui naabrite ja ümberkaudsete inimeste poole, et nad kutsuksid politsei, kui nad märkavad vägivalda. Politsei tegi ka sotsiaalmeediakampaaniaid nendele inimestele, kes olid välispäritolu ja ei osanud islandi keelt. Pärast kampaaniaid teatati perevägivallast rohkem kui kunagi varem, kuid pole teada, kas see oli kampaaniate pärast, või oli millestki muust põhjustatud.

**Eesti:** Avati erinevad uued infotelefonid ja reaalses ajas töötavad vestlusplatvormid. Naabritele suunatud teavituskampaania - koduvägivallast naabrite juures tuleb teada anda - viidi läbi. Seda kampaaniat näidati erinevates kanalites, kuid meediamonitooringut pole tehtud, ei tea, millise kanali kaudu sõnum inimesteni kõige paremini jõudis. Seega ei saa öelda, kas kampaania tõi kaasa suuri muudatusi.

**Läti:** Ohvrid võisid minna politseijaoskonda ilma kuriteo kohta tehtud kirjaliku kaebuseta, kaebuse võis esitada politsei veebiportaali kaudu või e-posti teel. Teavituskampaaniaid ei korraldatud, kuid Sotsiaalministeerium ja

Justiitsministeerium avaldasid informatiivseid artikleid selle kohta, mida teha, kui ollakse kodus ohus.

**Leedu:** Abitelefoni numbrile lisati uus võimalus - ohver sai sellele numbrile kirjutada SMS-i (tekstisõnumi). Abikeskused avasid kõigile kättesaadava internetilehe, millel oli võimalik reaalajas konsultatsiooniaeg kinni panna. Politsei viis raadios ja televisioonis läbi teavituskampaaniaid - kuidas ennetada perevägivalda. Kuid enamik selliseid kampaaniaid viidi läbi sotsiaalmeedia võrgustikes. Reklaamikampaaniate tulemusena küsisid inimesed aktiivsemalt abi ja teatasid perevägivalda juhtumitest. Valitsus rahastas teavituskampaaniat "Ma ei saa vaikida". Avaldati erinevaid artikleid perevägivalda teemal ja sellest, kuidas seda paremini ära tunda ning mida teha, kui seda tunnetatakse või kui inimene on seda varem kogenud. Riigitelevisioonis olid ka videod, klipid, mis olid tehtud erinevatest perevägivalda liikidest. Käsitleti seksuaalset, füüsilist, psühholoogilist ja majanduslikku vägivalda, sealhulgas näidati tegelikke ohvreid, kes olid vägivalda kogenud ja jagasid oma lugusid. Perevägivalda kohta info levitamiseks kasutati ka Facebooki ja teisi sotsiaalmeedia kanaleid.

### 2.3 Vägivallast teatamise suurenemine/vähenedmine. Muutuste põhjused

**Soome:** Pandeemia alguses koduvägivallast teavitamine vähenes, mõne aja pärast hakkas uuesti normaliseeruma. Esialgse koduvägivallast teavitamiste vähenemise peamiseks põhjuseks peeti seda, et koroonaaeg olukorra pärast viibib ka vägivallatseja kodus, ohver ei saa abi otsida. Ohvrid ei tahtnud rääkida rasketest asjadest ka laste kuuldes, lapsed olid ju kodus, sest koolid olid suletud. Teiseks vägivallast teavitamise vähenemise põhjuseks peeti seda, et inimestel puudus täpne info, nad arvasid, et abikeskused on suletud ja abi nagunii ei saa. Paljudel ohvritel puudusid ka oskused ja vahendid internetipõhiste teenuste kasutamiseks, puudus juurdepääs Internetile või ei olnud arvutit. Lastega naiste arv varjupaikades vähenes, sest emad kartsid, et lapsed võivad seal nakatuda. Paljud sotsiaalhoolekandeteenused suleti, külastused sotsiaalhoolekandetasutustesse vähenesid. Politsei poolelt - aruandlus suurenes. Inimesed olid kodus, tekkisid keerulised olukorrad.

**Rootsi:** Rootsis puudub ametlik teave muudatuste kohta perevägivallast teatamise osas. Prokuratuuri esindajad märkasid, et kaebuste arv suurenes - perevägivald ise muutus laialdasemaks pandeemia ajal. Keskastme asutuste uuringud ei täheldanud perevägivallast teatamise kasvu. Erinevused piirkondade vahel olid siiski suured. Mõnes omavalitsuses see arv kasvas, teistes vähenes. Kuid need omavalitsused, kes kasvu nägid, ei olnud veendunud, et kasv oli tingitud pandeemiast. Teine uuring, milles uuriti tervishoiuprobleeme pandeemia perioodil 2020. aastal, ei näidanud vägivallateadete arvu suurenemist, pigem täheldati kergest langust. Abiliinidel oli rohkem telefonikõnesid ohvrite lähedastelt, mitte ohvritelt endilt. Kõned laste vihjeliinidele sagesid, lapsed kannatasid pandeemia ajal suurema üldise ärevuse all. Naiste varjupaikades suurenes teavituste arv veebipõhistes jututubades aga pöördumised naiste varjupaikade poole vähenesid. Tervishoiuasutused teavitasid, et kõik peaksid püsima kodus, välja arvatud juhul, kui nad on tõsiselt haiged. Enamik naisi ei pidanud koduvägivalda tõsiseks haiguseks. Politsei sai teistelt riikidelt ja Rootsi naiste varjupaikadelt infot, et teated perevägivallast on suurenenud, kuid Rootsi politsei ise ei näinud kasvu. Üks

vähendamise põhjuseid - politsei on oma töös muutnud aruandekoode ja alates 2019. aastast pole neil võrreldavaid andmeid.

**Norra:** Politsei sai vähem teateid ja kriisivarjupaikades oli vähem külastajaid. Ohvritel ei olnud vähem võimalusi vägivallast teatada, neil oli lihtsalt vähem teavet tegelikkuse kohta, et institutsioonid on avatud. Valitsus ei andnud piisavalt selget infot, et ohvritel on võimalik minna nii politseisse kui varjupaikadesse. Ei toimunud üleriigilisi teavituskampaaniaid, et teavitada ohvreid, et nad peaksid ikkagi abi otsima. Politsei ega eraturvakeskused ei saanud valitsuselt raha teavituskampaaniate läbiviimiseks. Psühholoogid nägid kontakti võtvate inimeste arvu vähenemist, seda seetõttu, et nad ei saanud vastu võtta uusi inimesi, nad töötasid ainult vanade klientidega. Migratsioonikeskused ei näinud pöördumiste vähenemist, neil oli rohkem kliente, kuna teised organisatsioonid olid suletud või töötasid lühendatud ajaga.

**Taani:** Kui teatati ühiskonna sulgemise kuupäevast, kasvas perevägivalda kõnede arv drastiliselt. Pärast koolide sulgemist vähenes kõnede arv kohe. Langus oli suurim põhjapoolsetes linnades. Politseile teatamine suurenes, sest üldine perevägivald suurenes. Samal ajal vähenes kriisikeskuste ja psühholoogide külastamine. Inimeste võimalused olid sulgemise ajal piiratud, nad ei saanud kodudest lahkuda, vägivaldsejad ja lapsed olid kodus. Naised ei teadnud kindlalt, kas varjupaigad on avatud. Kuid märkida tuleks ka psühholoogilist aspekti - naised kasutasid kogu oma energiat, et kuidagi koduse olukorraga toime tulla ja vägivalda minimeerida. Neil polnud jõudu helistada. Niipea kui nad uue olukorraga veidi kohanesid ja said tegeliku võimaluse omaette olla, helistasid nad kohe.

**Island:** Inimesed hakkasid rohkem helistama. Mõnikord ei olnud see üldse tõsine perevägivald, nad tahtsid lihtsalt isolatsioonist välja tulla. Helistati rohkem, sest inimeste teadlikkus perevägivallast oli tõusnud. Kogu meedia rääkis võimalikust perevägivallast koroonajal.

**Eesti:** Politsei numbrid näitasid vägivallast teatamise väikest kasvu. Põhjuseks võis olla see, et politsei oli oma partneritega infot jaganud - pole vahet, kas ohver pöördub tugikeskusesse, politseisse või kuhugi mujale, abi peab ta igalt poolt saama. Politseil oli tihe koostöö haridus- ja teadusministeeriumiga. Kui koolid jäid distantsõppele, pidid õpetajad hoolega jälgima, mis toimub koolilaste kodudes. Naiste varjupaigad ja kriisikeskused märkasid, et psühholoogilisest vägivallast teatati sagedamini. Varem teatasid inimesed peamiselt füüsilisest vägivallast, pandeemia ajal kogeti vaimset vägivalda teravamalt ja teatati rohkem.

**Läti:** Ohvriabi telefonile helistamised mõnevõrra kasvasid. Rohkem teatati raskest füüsilisest vägivallast ja lastega manipuleerimisest. Mõned naiste nõustamiskeskused täheldasid pöördumiste arvu kasvu, teised vähenemist. Erinevat abi vajavad ohvrid saadeti erinevatesse keskustesse. Teine põhjus, miks kriisikeskustesse läks vähem inimesi, oli see, et nad kartsid seal nakatuda. Vanemad inimesed abi ei otsinud, sest perevägivallast rääkimine on piinlik. Politseil puuduvad ametlikud andmed, kuid nad märkasid, et perevägivalda tõttu politseisse pöördumiste arv vähenes, sest perevägivald leidis sageli aset mõne perepeo ajal, kuid kuna perepeod olid keelatud, siis politseid perevägivallast pigem ei teavitatud.

**Leedu:** Politsei statistika põhjal suurenes koduvägivallast teavitamiste arv. Kuid see oli nii ainult esimesel karantiiniperioodil, 2020. aastal. Siis pidid inimesed oma kodudes püsima. Teise laine ajal vähenes perevägivallast teatamine. Inimesed



helistasid siis pigem sellepärast, et neile ei meeldinud pandeemiaaegsed reeglid ja kitsendused. Pandeemia alguses teatati naiste keskustele koduvägivalla juhtumitest vähem, kuid teatati väga tõsistest juhtumitest. Viis kuud hiljem oli vastavate teavituste kasv üle 20%. Alguses pidid inimesed karantiiniolukorraga harjuma, perevägivald tundus üldise olukorraga võrreldes tähtsusetu. Teise laine ajal täheldati teavituste tohutut kasvu. See võis olla seotud kahe uue kanali – reaajas töötava vestluskanali ja uue abitelefoni avamisega. Kuid kasvanud olid ka pinged ja vägivald kodudes. Koolid teatasid rohkem siis, kui nad olid avatud.

### 3. Perevägivalla ohvritele suunatud teenuste üldine korraldus

#### 3.1. Kuidas korraldati teenuseid, et tagada perevägivalla ohvrite toetamine ja kaitsmine pandeemia ajal

**Soome:** Vaatamata raskustele pakuti pidevalt kõiki teenuseid. Nõustamiskeskustes pidid kliendid küll kauem ootama, kohtumised tühistati, kohtumised lükkusid edasi, paljud silmast-silma kohtumised muudeti ümber telefoni teel kohtumisteks, kuid lõpuks said ohvrid ikka abi. Töötajad ja vabatahtlikud pidid töötama peamiselt kaugtöö vormis, mis ei olnud sama, mis silmast-silma kontaktide kaudu töötamine. Aga kaugtöö tõttu sai pandeemia ajal siiski teenuseid avatuna hoida ja isegi klientide arvu suurendada. Politsei jätkas oma igapäevast tööd ja teenuste osutamist, nende töös suuri muutusi ei toimunud, nad lihtsalt kandsid isikukaitsevahendeid.

**Rootsi:** Riigiprokuratuur pidi jätkama oma tööd nii, nagu nad varem töötasid. Nende jaoks muudatusi ei toimunud. Kaugtöö oli vabatahtlik, kuid tegelikult kasutasid prokuratuuri töötajad digitaalset suhtlust rohkem kui varem. Kohtutes töötavad inimesed eelistasid töötada kodust, mitte kohtusaalis, mis tähendas, et kohtud menetlesid peamiselt keerulisi juhtumeid (naistevastast vägivalda ei peetud tavaliselt väga tõsiseks juhtumiks). Politsei töötas nagu tavaliselt. Naiste varjupaikade katusorganisatsioonide põhifookus oli hoida varjupaigad avatuna.

**Norra:** Õigusnõustamiskeskused olid mõnda aega suletud; perevägivalla ohvrid ei saanud nendega *lock-down'i* ajal suhelda. Kui need taasavati, avati kiireloomuliste juhtumite jaoks telefoniliinid ja veebisaidid. Tehti erandeid klientidele, kes kogesid rasket perevägivalda, neid kutsuti silmast-silma kohtumistele. Psühholoogide teenused olid korraldatud nagu tavalisel ajal. Politseijaoskondades peatati silmast-silma teenused, nendega sai ühendust võtta telefoni või e-posti teel. Silmast-silma kohtumisi oli tõesti väga vähe. Kui need silmast-silma koosolekud toimusid, pidid kõik kandma maski või visiiri. Ohvrid said silmast-silma suhelda tänavatel patrullivate politseinikega. Väiksemate kuritegude uurimine lükkati edasi.

**Taani:** Politseitööd ei olnud võimalik edasi lükata, politsei pidi lihtsalt rohkem tähelepanu pöörama hügieenile, maskidele ja distantsile. Kõik politseijaoskonnad hakkasid jälgima neid aadresse, kust teatati korduvalt perevägivallast. Paljudel perevägivalla juhtudel sai abi osutada ka telefoni või interneti teel.

**Island:** Lastekaitse keskus jagas oma töötajad kahte rühma. Üks rühm töötas kodus ja teine veebis. Silmast-silma teenust pakuti ainult Reykjavíkis. Politsei töökiirust mõjutas asjaolu, et pool seksuaalvägivalla juhtumitega tegelevast meeskonnast töötas kontoris, teine pool kodus, omavaheline suhtlemine võttis rohkem aega.

**Eesti:** Spetsialiste oli täpselt samas mahus kui varem, ülesandeid oli pigem rohkem kui vähem. Politseis ega prokuratuuris ei jäänud ükski menetlus lahendamata. Tugikeskustes jätkusid isegi silmast-silma kohtumised. Spetsialistid kaitsesid end maskide või visiiridega.

**Läti:** Naiste rehabilitatsioonikeskustes jätkati tavapärasest teenindust. Võimaluse korral silmast silma, kui mitte, siis veebis. Koduvägivalla ohvritele (nii naistele kui meestele) jätkusid sotsiaalse rehabilitatsiooni programmid koos majutusvõimalusega. Veebikonsultatsioone viisid kriisikeskuse töötajad läbi Zoomi, telefoni, WhatsAppi, Skype'i vahendusel. Kõigepealt oli vaja teada saada, kas naise elu ei olnud kodus ohus ja ta sai interneti kaudu vabalt suhelda. Samuti oli olemas tasuta psühholoogilise abi telefon. Politseile anti korraldus, et sotsiaaltöötajad peaksid rohkem suhtlema klientidega, mitte ainult politsei ei pea koduvägivalla ohvritega tegelema. Lätis tegutsesid mittetulundusühingud, mis pakkusid juriidilisi ja psühholoogilisi konsultatsioone telefoninumbri 116006.

**Leedu:** Psühholoogide konsultatsioonid toimusid telefoni teel. Karantiini alguses ei soovinud ohvrid telefoni teel rääkida. Arvati, et nad kardavad, sest kurjategija oli nendega. Tegelikult ei olnud ohvrid lihtsalt harjunud telefoni teel rääkima, alati ainult silmast silma. Politsei koostas "Perevägivalla juhtumite asukohaplaani". Selle plaani kohaselt pidi kriminaalpolitsei koostama nimekirja võimalikest kurjategijatest ja külastama neid aadresse kord kuus. Väikelaste puhul sai helistada noorsooametisse ja see amet edastas info politseile. Politseinike kontaktid, kellega saab igal ajal ühendust võtta, pandi kogukonnakeskustes hästi märgatud kohtadesse.

### 3.2 Põhilised muudatused teenuste osutamisel (kolimine internetti, uued kohad ja ajad teenuse osutamiseks, teenuste täiendav rahastamine)

**Soome:** 2020. aasta aprillis pikendati infotelefoni 116006 lahtiolekuaegu. Oli näha, et inimesed otsisid nõu ja abi, ohvrid kasutasid tavapärasest rohkem telefoniabiliini. Avati uus veebipõhine vestlusteenus, mis oli kasulik ja palju kasutatud. 2020. aasta kevadel vähenesid perevägivallast telefoni teel ja silmast-silma teatamised, seetõttu oli vaja pakkuda võimalust teatada interneti teel. Sotsiaalvaldkonna spetsialistid pidid oma olemasoleva tööjõuga kõike tegema. See oli väljakutse, sest paljud inimesed olid karantiinis või isolatsioonis. Paljud naistekeskused ei saanud lisatööjõudu ega lisaraha, kuigi nad taotlesid rahastust oma veebiteenuste suurendamiseks või silmast-silma konsultatsioonide veidi kauem avatuna hoidmiseks. Üks tõsine põhjus, miks abisüsteemidesse rohkem raha saadi, oli see, et 2020. aasta oktoobris toimus suur küberrünnak Psühhoteraapia keskuse andmetesse. Kurjategijad varastasid patsientide andmeid, osasid kliente šantažeeriti. Siis oli vaja IT süsteem usaldusväärsemaks muuta.



**Rootsi:** Politseinikud tegid telefoni teel palju rohkem tööd, kuid tulemuseks oli see, et nad ei jõudnud pandeemia ajal kõigile abivajajatele nii lähedale (hingeliselt), nagu nad olid jõudnud varem. Politsei sai lisaraha, mitte palju, kuid need miljonid olid siiski suureks abiks. Naiste varjupaikadega töötavad organisatsioonid pidid väga kiiresti digitaliseerima, töötajad pidid tutvuma Zoomiga ning viima koosolekud ja konsultatsioonid veebi. Naiste varjupaikade katuseorganisatsioonid ei saanud öelda, et nad said oma raske töö eest piisavalt lisaraha. Kuid rahalised vahendid, mida nad said valitsuselt varjupaikadele jagamiseks, muutsid olukorra palju paremaks. Prokuratuurid püüdsid leida tehnilisi lahendusi, et inimesed saaksid kohtuistungil osaleda telefoni, arvuti või Skype'i teel. Et kui väärkohtleja on vahi all ja tal on koroonaa, siis ta saaks vanglast istungil osaleda Skype'i või telefoni teel.

**Norra:** Immigrantide keskus sai korraga vastu võtta vähem kliente, et tagada ohutusnõuded. Kui psühholoogilise nõustamise keskus nägi ühendust võtvate inimeste arvu märkimisväärset kasvu, siis õnnestus neil saada valitsuselt rohkem rahalisi vahendeid, et suurendada oma suutlikkust teenuseid osutada. Politsei töötas välja mitmeid internetipõhiseid platvorme, mis võimaldasid infot laiemalt jagada. Pandeemia ajal tihendas politsei koostööd teiste organisatsioonidega, nii et erinevatel organisatsioonidel (nt sotsiaaltöötajad) oli seaduslik alus ohvrite kodude külastamiseks.

**Taani:** Psühholoogid pidid vähendama silmast-silma läbiviidavaid rühmaterapiid. Mõnda aega viidi läbi ainult individuaalseid silmast-silma intervjuusid. Kui mindi üle digitaalsetele aruteludele, siis alguses tekkisid mõned konfidentsiaalsusega seotud probleemid. Ja on palju olukordi, kus veebikonsultatsioone ei saa läbi viia, tööd tuleb teha ainult silmast silma kohtumiste teel. Nõustamiskeskused suleti, nende töötajad töötasid kodust. Nad said rahastust digitaalse nõustamisteenuse loomiseks. Naiste varjupaigad suurendasid varjupaikade arvu ja võimaldasid naistel seal kauem viibida. Suurim erinevus oli see, et eelvarjupaik keskendus juba nendele tegevustele, mida tavatingimustes oleks pakutud ainult tavavarjupaigas. Rohkem kasutati telefoniteenuseid. Kui varem töötasid vabatahtlikud tavaliselt õhtuti, siis koroonaa ajal töötasid varjupaikade töötajad ise. Naised, kes vajasisid abi, jagati kategooriatesse ja arvutati välja, mitu tundi oli vaja igale naisele pühendada, et täpselt jälgida, kui palju töötajaid tuleks korraga varjupaigas tööl hoida.

**Island:** Politseinikud pidid kandma kaitseriietust. Ohtlik oli külastada kodusid nii suurtes gruppides, nagu seda varem tehti, tuli kaasata vähem inimesi, sotsiaaltöötajaid kasutati vähem. Rohkem veebikoosolekuid ja telefonikõnesid silmast-silma kohtumiste asemel. Töötajad töötasid kodust. Politsei sai rahastuse digitaalse nõustamisteenuse loomiseks. Sotsiaaltöötajate teenused olid samad, ainult kergemad juhtumid pidid kauem ootama. Pandeemia ajal ei saanud spetsialistid teistesse piirkondadesse lennata, sest väljaspool Reykjaviki elavad inimesed ei tahtnud Reykjavikist spetsialiste, kes võiksid viiruse tuua. Spetsialistid kasutasid rohkem videotehnoloogiat, telefonikõnesid, veebivõimalusi. Silmast-silma kohtumistele lubati ainult lapsi, mitte vanemaid. Täiskasvanud pidid autos ootama. Mõnikord pakuti vanematele linki ja nad said video kaudu näha, mis toimub. Mõnikord ei pidanud lastekaitse spetsialistid lapsi oma väikesesse kontoriruumi kutsuma, partnerid lubasid kasutada oma suuremaid ruume, kus inimesed olid korralikult hajutatud.

**Eesti:** silmast-silma kohtumised asendati telefoni- ja videolahendustega. Mõned silmast-silma kohtumised viidi naiste tugikeskuste poolt läbi õues, värskes õhus; kui kontoris, siis kasutati turvameetmeid - maske, kindaid ja desovahendeid; võimalusel hoiti aknad lahti. Koostööpartnereid teavitati muudetud juhistest. Rohkem rõhku pandi psühhosotsiaalsele toetusele. Spetsialistidele anti juhised koroonaviirusesse nakatunud klientide majutamiseks. Politsei ei saanud lisatööjõudu ega lisarahastust, mistõttu mõned töökohustused hilinesid, kuid ei katkenud täielikult. Ainuke abi - spetsialistid varustati isikukaitsevahenditega. Eraettevõtete inimesed toetasid spetsialiste maskide, kohvi ja šokolaadiga.

**Läti:** Kui see oli võimalik, osutati teenuseid internetis. Töötati välja eripoliitika, kuidas tegutseda online-konsultatsioonide pakkumisel - kui juhtub midagi ootamatut, kui vestlus lõppeb äkki, kuidas siis tegutseda. Spetsialistidele anti võimalusi oma oskuste ja teadmiste suurendamiseks kaugkonsultatsioonide pakkumise osas. Valitsuse abiga ja toetusel avati uus tugiliin 116123. Lätis on piirkond, kus oli äärmiselt ulatuslik koduvägivalla esinemine, samas neist vägivallajuhtumitest ei teatatud ja seal oli ka väikseim ajutise kaitse taotluste hulk. See on piiriala Venemaa ja Valgevene lähedal. Seal avati uus kontor, et suurendada seal teenuste osutamise võimekust. Selle kontori jaoks lisaraha saamiseks pöördui eraettevõtete poole. See oli hämmastav, kui meelsasti nad seda projekti toetasid.

**Leedu:** Avati uus *live chat* liin ja võimaldati rohkem konsultatsioone telefoni teel. Nii spetsialistid kui ka kliendid õppisid, kuidas tehnoloogiat kasutada ning kasutati laialdaselt Zoomi või Skype'i konsultatsioone koos videoga või ilma. Politseil kulus oma protseduuridele rohkem aega, kuid nad ei jätnud midagi tegemata. Politsei leidis, et reaalsel koostööd takistas teadmine, et mõned teenused said rohkem raha ja teised vähem. Koroonaviiruse ajal olid kasutusel "kellaga telefonid". Perevägivalda ohvritele anti paanikanupuga käekell, millele vajutada, et anda politseile märku perevägivalda toimumisest. Aga see oli kasutusel ainult koroonaviiruse ajal. See tehnoloogia on juba vanamoodne. Nüüd soovitatakse spetsiaalseid rakendusi.

## 4. Spetsialistide praktikad ja kogemused perevägivalda ohvrite tuvastamisel ja toetamisel pandeemia ajal

### 4.1 Perevägivalda kogunud laste tuvastamine ja toetamine

**Soome:** Lapsi mõjutasid üldine raske koroonasituatsioon, edasilükatud hooldusõiguse määramised, edasilükkunud lahutusprotsessid. Naised, kes otsisid abi vägivaldsetest suhetest põgenemiseks, jäidki kohtuprotsesse ootama ja lapsed pidid vägivaldses kodus edasi elama. Veebikoolis käivate laste puhul ei olnud väärkohtlemise tunnused sageli kohe märgatavad; lastekaitsespetsialistid olid seisukohal, et Soome valitsuse soovitus koolid kaugõppele üle viia ei olnud parim

otsus. See otsus mõjutas laste heaolu langust, millele viidati kõikides koolide ja lasteaedade ametnike poolt esitatud aruannetes. Kõik spetsialistid soovisid kohtuda lastega silmast silma.

**Rootsi:** 13-18-aastaste inimestega töötavad politseinikud küsitlesid neid laste varjupaikades - nendega suhtlemiseks oli vaja silmast-silma vestlusi. Need laste varjupaigad loodi pandeemia ajal. Naiste varjupaikade katuseorganisatsioonide hinnangul kasvas noorte ja laste vastu suunatud vägivald internetis. Lastepsühholoogide teenused olid pandeemia ajal vähem kättesaadavad, sest kogu tervishoiuteenus pidi pandeemiaga kohanema ja keskendus rohkem koroonaviirusele. Lapsed, kes vajasisid eripsühhologe, pidid ootama. See oli väga hea, et riiklik Tervise- ja heaolunõukogu sai 2021. aastal riikliku toetuse, mida nad said COVID-19 mõjude leevendamiseks jagada lastega töötavatele mittetulundusühingutele. Riigi toetust sai umbes 30 organisatsiooni.

**Norra:** Psühholoogilise nõustamise keskus ja immigratsioonikeskus olid tihedas kontaktis lastekaitseorganisatsioonidega. Üldiselt avastavad koolid ja teised lasteasutused lastevastase vägivalda enne laste iseseisva politseisse jõudmist, kuid pandeemia ajal külastas politsei ka laste varjupaiku sagedamini. Kui need varjupaigad suleti, helistas politsei peredele, kellest oli teada, et tegemist võib olla vägivaldse perega, ja püüdis välja selgitada, kas kõik on korras.

**Taani:** Psühholoogid nägid, et lapsed kannatasid rohkem kui täiskasvanud. Nad igatsesid oma tavalist elu. Üleminek digikoolile oli paljude laste jaoks raske, rohkem vägivalda oli tunda nii kodus kui internetis. Nõustamiskeskused nägid, et lapsed olid rohkem introvertsed. Ühiskonna sulgemise esimestel etappidel ei näinud nõustajad palju lapsi, peamiselt nähti nende emasid. Kui lapsed lõpuks kriisikeskusesse jõudsid, võttis nende "avamine" aega. Naiste varjupaigad nägid, et mõned vägivaldse vanemad kasutasid koroonat ettekäändena oma vägivaldse käitumise õigustamiseks. Lapsi ei lubatud vaksineerida, sest vanemad ei uskunud vaktsiinidesse. Kui varjupaigas olid lapsed, oli vaja leida neile mingi füüsiline tegevus.

**Island:** Lastekaitse spetsialistid said probleeme lahendada videokonverentsi või telefoni teel, digivahendeid kasutati varasemast rohkem. Alguses kardeti, et kaugmeetod ei toimi hästi, kuid online-suhtlus osutus väga edukaks. Lastekaitse spetsialistid eelistavad võimalusel siiski lastega silmast silma kohtuda. Spetsialistid püüdsid oma teraapiaseanssidel produktiivsemad olla. Nad jagasid lapsed rühmadesse vastavalt nende trauma raskusastmele. Need lapsed, kellel olid kõige raskemad traumad, kas seksuaalse või füüsilise väärkohtlemise tõttu, said abi esimesena.

**Eesti:** Eestis kuuluvad lastekaitseüksused kohalike omavalitsuste koosseisu. Pandeemia ajal töötasid kohalikud omavalitsused suletud uste taga, töötajaid oli raske silmast silma tabada. Probleemiks kujunesid kõikvõimalikud koduviisidid, kus oleks pidanud osalema lastekaitsetöötajad. Politsei ei saanud igale poole minna ilma lastekaitse spetsialistita.

**Läti.** Kui alaealine laps langes vägivalda ohvriks või nägi pealt vanematevahelist vägivalda, võis lapse perekonnast eraldada, isegi kui vägivallatseja oli lapse ainus seaduslik esindaja. Politsei võis lapsevanemale kehtestada ka lähenemiskeelu. Seda tehti lastekaitsealusel. Lastele oli avatud tasuta abitelefoni. Perevägivalda all kannatanud lastele rakendati rehabilitatsioonitugi. Kui ema läks lapsega naiste kriisikeskusesse ja laps oli langenud koduvägivalda ohvriks, pöörduiti edasi lastega tegelevate kriisikeskuste poole.

**Leedu:** Koolide sulgemisel muutus lastevastase perevägivalda väljaselgitamine raskemaks. Vanemad kasutasid oma laste peal rohkem emotsionaalset vägivalda ja põhjendasid seda üldiste piirangutega, lapsi ei saanud koroonatõttu isegi haiglasse viia. (Sageli mitte veenvad põhjendused). Nooremate laste intervjuerimist ei saanud läbi viia internetis ega telefoni teel, kohal pidi olema lastepsühholoog - intervjuud lükati edasi. Esimesel karantiiniperioodil peatati ohvrite psühholoogiline ja psühhiaatriline läbivaatus, kuigi sellised läbivaatused on hädavajalikud kõigi seksuaalvägivalda juhtumite puhul.

## 4.2 Korrakaitse spetsialistide kogemused perevägivaldajuhtumite tuvastamisel ja lahendamisel, sealhulgas vägivallatseja kodust eemaldamise juhtumid

**Soome:** Politsei tegi palju telefoniintervjuusid, kuid hiljem selgus, et ohvrid ei saanud isegi aru, et see on juba ametlik intervjuu ja osa kuritegevuse uurimise protsessist. Soomes kasutatakse MARACi mudelit, MARAC pakub abiotsijatele kiiret ja lihtsat võimalust saada abi mitmelt professionaalilt korraga. See töötas ka koroonapandeemia ajal. Kurjategijaid tavaliselt vägivaldselt ja ilma nähtava põhjuseta kodust ära ei viida.

**Rootsi:** Kui politseinik läks ohvrit ja kurjategijat küsitlema nende koju ning ei olnud kohe selge, et on ilmne vajadus kurjategija vahistada, siis pidi politseinik lahkuma ja kurjategija tuli kutsuda politseijaoskonda. Kuid kurjategija lihtsalt ei ilmunud kohale, põhjendades seda koroonakartusega. Kurjategija kodust äraviimine on alati raske, politsei peab järgima Rootsi seadusi. Kohtud püüdsid leida praktilisi lahendusi, et mitte kohtuistungeid ära jätta või edasi lükata, kuid pandeemia ajal ei olnud see lihtne. Kõikide elektrooniliste platvormide kasutamine ei olnud turvakaalutlustel lubatud.

**Norra:** Norras ei ole kuritarvitajate kodudest eemaldamist väga palju kasutatud. Koroonaperioodil ei suurenenud ka vägivaldsete inimeste kodudest ära viimine. Pigem lahkusid vägivalda ohvrid - naised ja lapsed - oma kodudest ja läksid varjupaikadesse. Pandeemia ajal hakkas politsei kehtestama uusi suuniseid riski hindamise ja perevägivalda ennetamise kohta. Perevägivalda ennetamiseks on vaja

mõista, kuidas vägivaldsete mõtleb ja käitub, eriti nendes peredes, kus ohvrid on vähemalt korra juba abi otsinud.

**Taani:** Taani politsei pööras suurt tähelepanu koduvägivalla teadetele, et kõrvaldada võimalikud takistused koduvägivalla vähendamiseks. Erilisi takistusi ei ilmnenud, politseinikud järgisid Taani tavapäraseid menetlusi. Kurjategijat ei ole võimalik sunniviisiliselt kodust ära viia. Seda tehakse väga harva. Kui see on tehtud, siis tuleb jälgida kurjategijat 24/7, sest ta läheb lihtsalt koju tagasi. Pole seadust, mis teda peataks. Mõned mehed ei hooli isegi talle kehtestatud lähenemiskeeldudest; nad rikuvad neid piiranguid pidevalt.

**Island:** Politsei ei sisenenud majja, kui kõik majas olid koroonas. Sellistel juhtudel räägiti nende karantiinis olevate inimesed internetis järgmisel päeval. Kurjategijaid ilma nähtava põhjusega kodust tavaliselt ära ei viidud. Parim kogemus, mis politseil oli, pandeemia sundis kõiki politseiüksusi kokku tulema ja koos endast parima andma. Järsku olid olemas ressursid, mida enne pandeemiat ei olnud. Enne pandeemiat ei tohtinud meeskonnad koosolekuteks kasutada veebi, Zoomi, nüüd olid veebikoosolekud lubatud, politsei turvas neid. Prokuröride kogemused olid seotud videosalvestistega, mille prokuratuur sai politseilt.

**Eesti:** Politseile olid antud konkreetsed juhised, kuidas kuriteo toimepanija viirusega nakatumise kahtluse korral kodust ära viia. Politseiauto tegi pärast seda korraliku puhastuse. Kui kurjategija oli nakatunud viirusesse ja tal polnud kuhugi minna, pidi kohalik omavalitsus ta kuskile majutama. Kui omavalitsusel polnud kohti, viidi kurjategija haiglasse. See tekitas palju vaidlusi. Kaugintervjuud perevägivalla ohvritega olid problemaatilised, keegi ei teadnud, kas ohver võis oma ütlusi vabalt anda. Spetsialistid pidid olema veendunud, et ahistaaja on kõrvaldatud ja ohver ei ole tema meelevallas.

**Läti.** Lätis astuti suurim samm juba 2014. aastal, kui rakendati seadus, mis võimaldas kurjategijad kodudest ära viia. Ohvrid ei pidanud enam kodust lahkuma. Pandeemia ajal tekkis probleem, kuhu ja kuidas ahistaaja transportida, kui oli kehtestatud liikumiskeeld ja tänavatel ei tohtinud olla. Riigil oli nimekiri kohtadest, kuhu selline isik viia. Aga kurjategijat ei olnud võimalik sellistesse kohtadesse paigutada kui ta oli koroonaviirusega nakatunud. Sellisteks puhkudeks oli riik ka ette näinud kohad, kuhu nad panna. Politsei oli hästi informeeritud, prokurörid mitte nii hästi, nad ei teadnud, kuidas arreterida nakatunud kurjategija ja kuhu teda viia. Prokuröridele oli antud liiga vähe juhiseid.

**Leedu:** Hiljuti rakendati uus seadus, milles sätestatakse, et kurjategija on võimalik kodust ära viia isegi siis, kui ta ei taha ära minna. Kui politseinikud ei suutnud kohe tõestada, et perevägivald on aset leidnud, või ei ole piisavalt tõendeid kurjategija viivitamatuks vahistamiseks, siis võis kurjategija sellelt aadressilt 15 päevaks ikkagi eemaldada (loetelu kohtadest, kuhu ta võib minna, on seaduses täpsustatud). Samuti määrati talle 15 päeva pikkune kodusadressile lähenemise keeld. Kui ohver ise või

naabrid ütlevad, et kurjategija on sellele aadressile ilmunud, esitatakse talle süüdistus haldusõiguserikkumises.

### 4.3 Kogemused koduvägivalla ohvrite kaitsmisel ja abi osutamisel pandeemia ajal

**Soome:** Varjupaikade spetsialistid pidid hoidma ruumis füüsilist distantsi, mis vähendas emotsionaalset lähedust ohvritega. Rohkem arutelusid peeti telefoni teel. Personali vaimne heaolu oli midagi, mille üle oli vaja aru pidada, et tagada, et personaliga on kõik korras. Arvati, et ülemustel ja tegevjuhtidel polnud selgeid tõendeid selle kohta, et kovidi ajal koduvägivald kasvas.

**Rootsi:** Rootsi Soolise Võrdõiguslikkuse Amet kogus palju teavet riiklike ettevõtete ja organisatsioonide kohta, mis töötasid covidi ajal kõige haavatavamate sihtrühmadega, pöörates erilist tähelepanu erinevatele vähemustele, näiteks neile, kes ei räägi rootsi keelt, puuetega inimestele, alkoholi- või narkoprobleemidega inimestele. Riikliku Tervise- ja Healunõukogu esindajad abistasid seda asutust ka aruande koostamisel omavalitsuste toetamise kohta nende töös, mis on seotud soolise vägivallaga. Koostati uus infomaterjal, mis oli suunatud vägivalla ohvritele, nende lähedastele ja ka vägivallatsejatele. Aruandes jõuti järeldusele, et enamik omavalitsusi tegi pandeemia ajal aktiivset tööd. Need omavalitsused, kes olid juba varem vägivallaprobleemidega tõhusalt tegelenud, said uute töömeetoditega kiiresti kohanetud. Teistel oli raskem. Omavalitsuste teadmistes oli suur erinevus teabe ja toetuste osas.

**Norra:** Juriidilise nõustamise keskus kolis online'i ja telefoni. Politsei andmetel oli pandeemia ajal üha rohkem naisi, kes kolisid naiste varjupaikadesse, või otsisid muid tugiasutusi. 45 Norra naiste varjupaika teatasid iganädalaselt riiklikule politseiametile varjupaikade kasutamisest kriisi ajal, võrreldes varjupaikade kasutamisega tavaolukorras. Ükski varjupaik ei teatanud, et nad on täiesti täis.

**Taani:** Täheledati kuritegude arvu vähenemist tänavatel ja kuritegude arvu suurenemist kodudes. Politseinikud püüdsid tegeleda uute perevägivalla juhtumitega kohe, et lahendada olukorrad enne vaidluste eskaleerumist. Politsei töötas ka selle kallal, kuidas motiveerida ohvreid kuritegudest teatama. Psühholoogid harjutasid digitaalset nõustamist ja teraapiat. Kuid vaatamata perevägivalla kasvule tuli psühholoogide juurde vähem inimesi ja see pani neid muretsema. Hiljem said nad teada, et nad ei ole midagi valesti teinud. Selle pandeemiakriisi tagajärjel ei jõudnud ohvrid ja patsiendid abistajateni piisavalt kiiresti. Naiste varjupaigad kasutasid kõiki ohutusmeetmeid, isegi rohkem kui tavaliselt. Nad isegi ei öelnud ohvritele, kus see hotell või varjupaik täpselt asub, kuhu nad viiakse. Varjupaikadel oli ka turvafirma, kes toetas neid varjupaikade aadresside turvamisel.



**Island:** Tavaliselt ei öelnud naised, kas nad vajavad abi pandeemia isolatsiooniaja tõttu või oli neil probleeme juba varem. Isolatsiooniaeg aitas naistel halbadest suhetest kiiremini välja tulla. Meedias räägiti palju ka vägivallast ja varjupaikadest, see aitas naistel kergemini varjupaikadesse minna.

**Eesti:** Kui kannatanud oli vaja esmalt politseis üle kuulata, käis kuulmisprobleemidega kannatanuid toetamas naiste tugikeskuse spetsialist, sest kuulmispuudega inimene ei saanud näomaski taga rääkivast politseinikust aru. Kui vägivallaohver oli vaja kuhugi paigutada, kasvõi hilisõhtul, toetasid ohvriabitöötajad alati ohvrit, kasutasid transpordiks vajadusel oma isiklike autosid. Märgati ja teatati rohkem vaimsest ja psühholoogilisest vägivallast. Inimeste teadlikkus perevägivallast on kasvanud ja nad tunnevad vaimse vägivalla paremini ära. Kui inimesed olid juba pikka aega kannatanud, siis isolatsiooni ajal tuli vägivald veelgi võimsamalt esile. Vanad probleemid kuhjusid. Juba esimesel konsultatsioonil psühholoogi juures toodi välja rohkem vaimset vägivalda, varem võis vaimse vägivalla väljatoomine juhtuda alles 2.-3.ndal konsultatsiooniaastal.

**Läti.** Vägivallaohvrid said abi sotsiaalteenuste ja psühholoogiliste konsultatsioonide kaudu, mida korraldasid ja pakkusid naistekeskuste spetsialistid. Neid teenuseid osutati peamiselt silmast silma isegi koroonapandeemia ajal. Oli kunstiteraapia grupe, kui neile leiti mingisuguseid rahalisi vahendeid. Pandeemia ajal pakuti ohvriabi paljuski internetis. Kabinettides viidi läbi teraapiagruppe, tugigruppe, haridusgrupe. Koroonaa ajal oli tunda, et paljud naised eelistasid helistada, mitte silmast silma kohtumisele tulla, eriti need, kes soovisid vaid ühekordset konsultatsiooni.

**Leedu:** Naised ei saanud alati varjupaikadesse, sest kehtis reegel, et kõik peavad näitama viimase 48 tunni jooksul tehtud negatiivset koroonatesti. Aga järjekorrad testi tegemiseks olid kaks nädalat pikad, ja järjekorrad eratestile (mis maksis raha) olid seitse päeva pikad. Nii et paljud naised ei saanud abi. Nõustamiseks hakati kasutama tehnoloogia abi, lõpuks saadi kaugkonsultatsioonidega päris hästi hakkama. Kuid spetsialistid vajasisid väga head koolitust, et aru saada, kui ohver on turvalises olukorras. Kõik õppisid tehnoloogiaid kasutama, kuid mis jäi puudu - spetsialistid ei saanud piisavalt emotsionaalset ja rahalist toetust.

#### 4.4 Peamised ohukohad ja raskused spetsialistide töös. Kuidas spetsialiste toetati

**Soome:** Probleemid inimestega, kes ei uskunud, et Covid on olemas. Kardeti, et personal jääb haigeks ja varjupaigad tuleb sulgeda. Ohvriteni jõudmine oli raske, nad ei teadnud ega mõistnud, et spetsialistid on nende jaoks endiselt olemas. Puudus võimalus pakkuda silmast silma tuge. Vabatahtlike vanus. Positiivne üllatus oli see,

et töötajad kohanesid hästi kodus töötamiseks, kõik tehnilised süsteemid võeti üsna kiiresti kasutusele ja inimesed kohanesid uue tööviisiga.

**Rootsi:** Töötajate tervena hoidmine. Kolleege asendama pidanud spetsialistide suur töökoormus. Juhid pidid hoolitsema kodus töötavate töötajate eest - energia- ja ajakulukas oli kontrollida, kas kodukontoris töötavate töötajatega on kõik korras ja kas nad tõesti ikka töötavad seal. Teabepuudus, olukorrad muutusid kiiresti, selge ülevaade kehtivatest reeglitest puudus. Valitsuse jaoks oli kõige raskem mõista, kas nende peamised sõnumid jõuavad sihtrühmadeni. Suhtlemiseks kasutati veebiplatvorme, kuid riiklikel ametiasutustel ei olnud lubatud kasutada Zoomi ega muid laialt levinud veebiplatvorme. Mõnedel asutustel oli lubatud kasutada ainult Skype'i, mis ei ole turvaline kanal. Politseinikud tundsid end pandeemia ajal ohvritena, nad suunati tööle kõikvõimalikesse teistesse valdkondadesse, nad ei saanud lihtsalt oma igapäevaste kohustustega piirduda. Kontoritöötajad ei tundnud end üksi, neid toetasid kolleegid ja nende juhid, kuid politseinikud, naiste varjupaikades ja lastekaitsekeskustes töötavad inimesed tundsid, et neil on liiga palju tööd, mitte piisavalt lisarahastust ega emotsionaalset toetust.

**Norra:** Ühiskonna sulgemine tegi kodudest vägivallaohvrite vanglad. Politsei muretses, et perevägivalda ohvritel ei olnud võimalust pöörduda tervishoiuteenistuse või politsei poole. Teated, mille politsei sai, näitasid, et vägivald *lock-down'i* ajal oli tõsisem. Kõik inimesed küll ei saanud töötada kodukontorites, aga neil oli jälle rohkem muret nakatumise pärast. Kui abi antakse põhiliselt digitaalsete platvormide kaudu, siis kuidas jõuda abivajajateni, kes ei saa internetti kasutada?

**Taani:** Koduvägivalda kasv põhjustas kõigile rohkem tööd. Pandeemia ajal polnud teadmisi, keegi ei teadnud täpselt, mis toimub lukustatud uste taga. Oli liiga palju ohvriteid, kes ei saanud õigel ajal abi. Psühholoogide hirmud olid seotud tehniliste küsimustega - nad ei saanud arvutiekraani kaudu pidada konfidentsiaalseid vestlusi. Raskused kurjategijatega suhtlemisel Interneti kaudu. Nõustamiskeskused ja naiste varjupaikade spetsialistid kurtsid oma organisatsioonide piiratud ressurside üle. Väga paljud abivajajad külastasid neid organisatsioone, aga neil ei olnud võimekust kõiki kliente vastu võtta. Varjupaigad said valitsuselt raha, kuid tööjõudu ei jätkunud. Sisserändaja taustaga naistel puudus toetav võrgustik. Paljud neist isegi ei mõistnud, et nad elavad tegelikult vägivaldas. See on küsimus tulevikku, kuidas me saame tagada, et need naised ei jääks tulevikus juhtuvates kriisiolukordades abita.

**Island:** Töö naiste varjupaikades oli raske ja ohtlik. Kõik tuli desinfitseerida, see oli suur lisatöö. Õhkkond oli ärev. Alati oli vastutus, sa pidid järgima reegleid ja nõudma, et teised järgiksid reegleid. Lähikontaktide tõttu varjupaikades olevate naistega ei tahtnud töötajad minna koju oma pereliikmeid nakatama. Pandeemia oli tundmatum kui kõige hullemad kurjategijad. Oli meeldiv üllatus, et enamik inimesi oli valmis tegema kõike, mida vaja. Vajaduse korral anti töötajatele psühholoogilist abi. Kodututele avati koduvägivalda tõttu uued varjupaigad. Neid varjupaiku oleks aga pidanud muutma turvalisemaks nendes töötavate sotsiaaltöötajate jaoks, kes pidid seal töötama koos igasuguste naistega (klientidega).



**Eesti:** Kuidas vältida nakatumist; kuidas töötada nakatunud inimestega. Kuidas töötada puudega ohvritega, kellel olid kuulmis- või liikumispiirangud; ohvrite majutusprobleemid varjupaikades. Nakatunud kurjategijad. Kuidas aidata kodanikke välismaal. Toetus: Terviseamet andis naiste tugikeskustele nõu, kuidas viiruse ajal õigesti käituda. Vastu võeti laialdasem veebipõhine nõustamine. Eesliini spetsialistid said võimaluse lasta end enne teisi vaksineerida, saata lapsed lasteaeda.

**Läti:** Internetis töötamisega kaasnevad ohud: kurjategijad luuravad seal naisi, nad häkivad kliendi ja spetsialisti vestlusesse oma nuhkvaraga sisse ja ahistavad seejärel naisi. Pandeemia ajal toimus kaks suurt küberrünnakut. Infosüsteemid nakatusid ja spetsialistid kaotasid palju infot. Teine raskus - spetsialistide läbipõlemine. Vaatamata tohututele jõupingutustele ei olnud võimalik saada täiendavaid vahendeid, et palgata rohkem spetsialiste. 3. - teabe puudumine - kuidas, milliste kanalite kaudu on võimalik jõuda nendeni, kes vajavad abi. Vaja oli rohkem infot - kust inimesed saavad kogu info pakutavate teenuste kohta. Instagram ja Facebook ei tundunud olevat õiged kanalid sellise teabe jagamiseks, nende kanalite kaudu ei olnud võimalik jõuda peamise sihtrühmani. Valitsuselt oodati palju rohkem toetust ja raha, et pakkuda paremat abi perevägivald ohvritele. Politsei oli hädas korduva koduvägivallaga, kuid oli ka juhtumeid, kus kurjategija sooritas enesetapu. Raske oli ka kuritarvitajatelt laste ülalpidamiseks raha küsida. Kurjategijale pidi jääma ka enda jaoks mingi summa elatusraha. Ta oli juba töötu. Selles valdkonnas on igasuguseid seadusi, kuid mõnikord tuleb lihtsalt olla inimlik. Füüsilist jõudu või relva tuleks kasutada vaid viimases hädas.

**Leedu:** peamine väljakutse – alustada kaugtööga ja õppida kaugtööd tegema nii, et see oleks turvaline ja professionaalne. Ohvrite koduvägivallast teatamise latentsusaeg – vägivald suurenes aga teavitused vähenesid. Palju rohkem tööd kui tavaliselt, kuid lisatööjõudu ei antud juurde. Vähem silmast silma kontakte tekitas usaldamatust inimeste, spetsialistide ja ametiasutuste vahel. Puuetega ohvritele ei olnud ette nähtud erimeetmeid. Kui ohver ei saanud kõndida ja kui ta ei olnud valmis telefoni teel rääkima, oli ta väljastpoolt tulevast abist täielikult ära lõigatud. Ükski sotsiaaltöötaja ei külastanud teda, et teda aidata, ükski naiste varjupaiga liige ei saanud teda külastada karantiinireeglite tõttu.

## 4.5 Kuidas perevägivald muutus, varieerumise põhjused

**Soome:** Mitmest uuringust selgus, et vägivalla kõikide erinevate vormide esinemissagedus kasvas, kuid kui ühiskonna lukkupanek algas, siis vähenes varjupaikades klientide arv. Kõige rohkem oli vähenemist näha laste osas. Naiste varjupaikade spetsialistid ei teadnud, kuidas kodus püsimine naisi ja lapsi mõjutas. Prokuratuuri töötajad ei märganud perevägivalla liikide muutumist, nende kliendid kogesid endiselt erinevaid vägivallaliike ja -vorme. Jälitustegevus vähenes, sest

inimesed lihtsalt ei läinud välja. Riiklikust politseistatistikast selgus, et 2020. aasta märtsis ja aprillis kasvas Soomes perevägivaldakõnede arv umbes 30%.

**Rootsi:** Ametlikku teavet ei ole, kuid kognitiivselt võis öelda, et ulatuslikud isolatsioonitingimused soodustasid koduvägivalla kasvu. Suunised, mis julgustasid kodust töötamist, põhjustasid ka perevägivalla vägivaldsemaks muutumise. Hirm kasvas, mõlema poole hirm kasvas - ohvri ja vägivaldsete hirm. Politsei märkas, et online-suhetes kasvas lähisuhtevägivald. Lähisuhtevägivald ja seksuaalkuriteod kasvasid siseruumides, kuid vähenesid välitingimustes. Kuritegevus kolis õuest siseruumidesse, reaalsest elust virtuaalsesse maailma. Raske kuritegevus pandeemia ajal vähenes (mõrvad vähenesid).

**Norra:** Koduvägivald muutus metsikumaks, sest inimesed pidid jääma rasketesse oludesse tavapärasest kauemaks, abi ei jõudnud piisavalt kiiresti kohale. Rohkem teatati koduvägivallast teatud linnaosadest, nendest piirkondadest, kus tarbiti rohkem alkoholi. Kodudes oli rohkem psühholoogilist vägivalda kui füüsilist vägivalda. Lapsed kannatasid rohkem, nad teatasid psühholoogilisest vägivallast. Inimesed, kes ei olnud harjunud pikka aega koos ühisel pinnal olema, tekitasid üksteisele emotsionaalseid probleeme. Suurim muutus pandeemia ajal oli see, et väärkohtlemine kolis internetti, eriti lapsed kannatasid selle all.

**Taani:** Politsei märkas, et juhtumid muutusid tõsisemaks, sest ohvrid pidid kannatama pikemat aega. Naiste organisatsioone hoiatati, et koduvägivald suureneb ja muutub metsikumaks - varjupaikadel on koostööorgustik varjupaikadega Taiwanis ja Hiinas, esimene info saadi neilt. Kogu ühiskonna üldise stressitaseme kasvades tõusis stressitase ka peredes, kus esines perevägivalda. Stressis muutus ahistaja vägivaldsemaks.

**Island:** Politsei teatas perevägivalla sagenemisest. Vägivalla kasvu oli näha ka laste- ja perede kaitse asutuste poolt välja antud aruannetes. Seksuaalvägivald suurenes; paljud juhtumid olid seotud digitaalse seksuaalvägivallaga. Üks inimene võis digimeedia kaudu kuritarvitada isegi 70 last korraga. Seda oli näha kognitiivselt ja statistilised andmed toetasid seda. Pandeemia ajal nähti vägivaldajuhtumeid, mida tavaolukorras ei oleks juhtunud. Julm keheline väärkohtlemine. Peredes tarbiti rohkem alkoholi ja vanemad löid lapsi. Vaimne väärkohtlemine suurenes. Lapsi koheldi julmemalt. Umbusaldust oli rohkem. Lapsed said diagnoose oma (vaimsete) terviseprobleemide tõttu; varem neil selliseid probleeme ei olnud. Peamised vägivaldsemaks muutumise põhjused olid see, et elutingimused muutusid karmimaks, inimestel oli vähem võimalusi meeldivaid asju teha, nad olid pettunud ja vihased kogu maailma peale. Ahistajad kasutasid teatud tehnikaid, et saada, mida nad tahtsid, kuid tegelikult vajavad ka kurjategijad abi ja koolitust.

**Eesti:** Alkoholitarbimise suurenedes esines vägivalda peredes, kus seda tavaolukorras ei olnud ette tulnud. Abi saamine võttis rohkem aega, ohvrid pidid kauem kannatama, vägivald muutus raskemaks. Vähenes ühekordsetest lihtsatest konsultatsioonidest huvitatud inimeste arv, suurenes nende arv, kes tõesti töötasid

püstitatud eesmärgi nimel. Lastega manipuleeriti, lapsi ei viidud kokkulepitud ajaks teise vanema juurde kui vanemad elasid lahus.

**Läti:** Manipulatsioon lastega kasvas. Isegi korralikes tervetes peredes oli rohkem tülisid. Vägivald muutus raskemaks, rohkem seksuaalset vägivalda ilmnes emotsionaalse stressi tõttu korona isolatsioonis. Kurjategijad õppisid hästi manipuleerima.

**Leedu:** Eeluurimiste ja statistikaameti statistika näitasid mõrvade ja raskete kehavigastuste juhtumite kasvu. Inimesed olid koos väiksel pinnal, kus polnud piisavalt isiklikku ruumi. Inimesed ei oska rahulikult koos elada. Inimesed ei olnud harjunud uute reeglitega, mitte iga inimene ei suuda uute oludega kohe kohandada. Teisest küljest - kohtueelse uurimise statistika ei näidanud perevägivalda raskete juhtumite kasvu, see tundus nii ainult kognitiivselt. Politsei esindajate sõnul suurenes seksuaalvägivald ja psühholoogiline vägivald. Füüsiline vägivald jäi samale tasemele. Inimesed hakkasid rohkem teatama psühholoogilisest vägivallast, sest nad said teavet, et see oli ka vägivald. Perekonnas toimus ja kasvas ka vägivald eakate sugulaste vastu - töötud nõudsid eakatelt pereliikmetelt raha.

## 5. Valdkondadevaheline koostöö. Võrgustikud, partnerid

### 5.1 Näiteid tegelikust valdkondade vahelisest koostööst

**Soome:** Ohvriabikeskustel on partnerid kohalikes, piirkondlikes ja riiklikes valdkondadevahelistes võrgustikes. Pandeemia alguses oli lühike paus, et selgitada välja tehnilised võimalused selle koostöö jätkamiseks. Tugikeskuste spetsialistid võtsid ühendust politseijaoskondadega, et rääkida ohvrite toetamisest, sellest, millised teenused olid kättesaadavad, kuidas politsei saaks ohvreid kriisikeskustesse suunata. Kahjuks ei sujunud professionaalne koostöö kõikides piirkondades tõrgeteta.

**Rootsi:** Naiste varjupaikade katusorganisatsioonid olid tihedas kontaktis valitsuse ja parlamendiga. Varjupaigad said valitsuselt raha, et jääda avatuks. Tervise ja heaolu amet korraldas riikliku ametkondadevahelise võrgustiku kaudu veebiseminari, et tutvustada oma tööd „Pandeemia mõju perevägivaldale“. Samuti oli kasutusel suur koostööplatvorm Stevenson, kuhu kuuluvad prokuratuuride, politsei, sotsiaalhoolekande, tervishoiuteenuste ja erinevate omavalitsuste liikmed. See on suur ettevõtete vaheline platvorm, töö soolise vägivaldaga on üks osa selle platvormi tööst.

**Norra:** Immigrantidest naiste nõustamiskeskus tegi tihedat koostööd naiste varjupaikadega, sest immigrantide keskustes puudus majutus naistele, kes seda vajasisid. Politsei tegi kohalike omavalitsustega koostööd perevägivalda ennetamise valdkonnas. Politsei kohtus digitaalselt ka Justiitsministeeriumi ning tervishoiu- ja haridusasutuste ning nende osakondadega.

**Taani:** Taani riiklik politsei tegi koostööd riikliku perevägivalda nõuandetelefoni, Kopenhaageni omavalitsuse ja ohvriabi organisatsioonidega, et saada parem ülevaade üldisest olukorrast ja sellest, kas peredes, kus perevägivald aset leidis, tuleks rakendada täiendavat abi. Politseile anti ülevaade aadressidest, kust tuli rohkem kõnesid perevägivalda kohta. Psühholoogilised nõustamiskeskused tegid koostööd politsei ja kohalike omavalitsustega, et arendada sotsiaalvõrgustikke perevägivalda ohvrite paremaks kättesaamiseks. Naiste varjupaigad tegid koostööd hädaabiteenistuste ja hotellidega, et pakkuda oma klientidele täiendavat majutust. Naiste varjupaigad said annetusi eraettevõtetest, nii rahalisi kui ka mitterahalisi annetusi lastele.

**Island:** Lastekaitsekeskused tegid koostööd politsei, prokuratuuri ja psühholoogidega, kes toetasid raskete juhtumite lahendamist. Enne kohtuistungit kohtus psühholoog interneti teel prokuröri, politsei ja lastekaitse spetsialistiga. Silmast silma kontaktide kadumine mõjutas töötulemusi; kõik nüansid ei olnud kõigile osapooltele nähtavad. Politsei tegi koostööd sotsiaaltöötajate ja lastekaitse spetsialistidega - pandeemia ajal suleti baare, baarikaklusi oli vähem, politsei pidi tegelema perevägivalda juhtumitega.

**Eesti:** Justiitsministeerium, Politsei ja Sotsiaalkindlustusamet tegid tihedat koostööd, et saada parem ülevaade erinevate asutuste kitsaskohtadest. Liikumispiirangute ajal, kui inimesed said käia ainult toidupoodides ja apteekides, tegi politsei koostööd apteekidega, et inimesed saaksid sealt neile vajaminevat infot. Naiste varjupaikade töötajad kasutasid oma klientide majutamiseks spordiklubide väikseid majutuskohi. Kuna spordiklubid olid suletud, pakkusid klubid ise neid võimalusi.

**Läti:** Kriisikeskused tegid koostööd sotsiaalteenuste, kohtute, politsei, perearstide, koolide, lasteaedadega, sest sealsed spetsialistid teadsid, kuhu varjupaigatöötajad peaksid helistama, kus on probleemsed pered. Selline koostöö oli kestnud juba pikka aega. Politsei seisukohalt - mida väiksem on omavalitsus, seda parem on koostöö erinevate teenistuste vahel. Läti õigusaktide kohaselt on selline koostöö kohustuslik: ekspertide rühm (politsei, õpetajad, sotsiaaltöötajad, kohtutöötajad) kohtub ja arutab iga seksuaalvägivalda juhtumit. Pandeemia ajal viidi läbi peamiselt veebikoosolekuid.

**Leedu:** Politseil lubati kuulata parlamendi arutelusid interneti kaudu. Nii oli võimalik osaleda ja teha koostööd valitsuse esindajatega ning langetati parimad otsused. Politsei alustas koostööd ka ohvriabiga tegelevate mittetulundusühingutega. Nende organisatsioonide töötajad hakkasid vägivaldaohvritele helistama ja küsima, kas nad vajavad abi.

## 5.2 Peamised riskikohad valdkondade vahelises koostöös.

**Soome:** Valdkondade vaheline koostöö ei sujunud kõikides piirkondades hästi, kõik sõltus konkreetsetest inimestest. Kuigi erinevate organisatsioonide spetsialistidel oli palju Teamsi või Zoomi koosolekuid, ei toiminud koostöö sageli nii hästi kui tavaliselt. Puudulik silmast silma suhtlemine oli suurem väljakutse kui üleüldine kaugkoostöö. Emotsionaalne distants erinevate ettevõtete spetsialistide vahel tekitas probleeme. Igale ettevõttele oli kõige tähtsam - kuidas hoida oma teenused avatuna. Ei olnud alati aega mõelda koostööle ja teiste aitamisele.

**Rootsi:** Ei ole ühtset digitaalset platvormi, mida kõik organisatsioonid saaksid kasutada. Organisatsioonid ja institutsioonid ei saanud kasutada samu digitaalseid platvorme, kohtunikud ei tohtinud Zoomi kasutada. Varjupaikade spetsialistid leidsid, et kurjategijaid ei süüdistata ega karistata piisavalt; perevägivalda ei peeta ühiskonnas suureks kuriteoks. Ühiskond mõistab, et midagi on valesti, kuid midagi ei muutu. Politsei ja Rootsi ühiskond tervikuna ei ole väga koostööaltid. Oleks vaja suhelda rohkem erinevate tasandite organisatsioonidega.

**Norra:** Paljud asjad on paberil olemas, kuid reaalses elus need ei tööta. Koolid ja meditsiinasutused teavad probleeme, kuid probleeme ei lahendata. Oli info, et naiste varjupaigad on avatud, tegelikult ei olnud - partnereid ei teavitatud muutustest igapäevatoos.

**Taani:** Mõned kohalikud sotsiaalteenused, koolid ja kontorid suleti pandeemia ajal, põhjustades kohalikele elanikele ebamugavusi. Psühholoogilise abi keskustel oli raskusi koostöös munitsipaalteenustajatega. Kohaliku omavalitsuse alluvuses töötavad lastekaitse spetsialistid saadeti pandeemia ajal kodukontoritesse ning psühholoogid ei saanud lastekaitse spetsialistidega praktilisi küsimusi arutada, protsessid lükati edasi. Naiste kriisikeskustel oli raske töötada pidevate muutuste tingimustes. Nad pidid olema teadlikud kõigist uutest ja muutuvatest eeskirjadest ja määrustest.

**Island:** Lastekaitse spetsialistid leidsid, et politsei uurimine võttis liiga kaua aega, lapsed ja naised ei saanud abi nii kiiresti kui oleks pidanud. Varjupaikade spetsialistid ja töötajad ei saanud valitsuselt täiendavat tööjõudu ega rahalisi vahendeid. Õiguskaitsekeskuse suurim hirm oli nakatumise oht, kõige keerulisem oli piiratud võimalus kohtuda pikemat aega silmast silma kolleegide ja partneritega.

**Eesti:** Olukorra uudsus, keegi ei teadnud, kui kaua kriis kestab, inimesed väsisid kauakestvast tundmatust olukorrast. Ülekoormus, ressursside puudus. Neile, kellel oli juba koostööpartneritega raskusi, süvenesid kriisi ajal koostööprobleemid - pooled ei pidanud kokkulepetest kinni. Liigne hirm koroonaviiruse ees. Kardeti, et varjupaigad täituvad kiiresti, sest inimesed tuleb hajutatuna hoida. Koostöös omavalitsustega alustati võimalike reservvarjupaikade nimekirja koostamist. Mõnel omavalitsusel ei olnud ruume pakkuda. Mõned hotellid keeldusid koroonahaigeid vastu võtmast.

Inimesed hakkasid varjupaikadesse helistama igasuguste sotsiaalsete probleemidega, sest valdade uksed olid suletud.

**Läti** Eri institutsioonidel on erinevad arusaamad emotsionaalsest, füüsilisest või seksuaalsest vägivallast, ohvri süüdistamine jätkus. See tähendab, et on ka teisi fookusi, perevägivalda ei peeta ühiskonnas oluliseks probleemiks. Koostöö osas sõltub kõik konkreetsetest inimestest - kui soovitakse koostööd teha, toimib koostöö hästi. Need, kes ei ole oma tööst huvitatud, ei tee seda hästi, isegi mitte hea raha eest.

**Leedu:** Inimesed jäid haigeks, ei saanud meeskonnatöös osaleda, nii et protsessid aeglustusid.

### 5.3 Mida järgmisel korral teisiti tehtaks

**Soome:** Rohkem infot, millised teenused on avatud. Eri keeltes. On väga oluline, et oleks plaan, kuidas kriisilukorras töötada. Milliseid tehnilisi süsteeme on vaja, kuidas inimestega ühendust võtta, kuidas klientideni jõuda, kuidas teavet anda. Me vajame rohkem isiklikke kontakte, et selgitada inimestele, mida nad peavad tegema.

**Rootsi:** Leidke turvaline digitaalne platvorm, kus kõik valitsusasutused ja muud institutsioonid saavad suhelda. Juhend, kuidas oma tööd süstemaatiliselt planeerida. Praegu olemasolev juhend peaks sisaldama ka riiklikku statistikat. Politsei peab olema nähtav seal, kus potentsiaalsed ohvrid liiguvad - kauplustes, apteekides, tervishoiuasutustes. Rohkem koostööd kohalikul tasandil, kuna kohalikud omavalitsused on erinevad, vajavad nad erinevat abi. Rohkem tähelepanu inimeste vaimsele tervisele, mitte ainult füüsilisele vägivallale. Lisaraha eesliinitöötajatele.

**Norra:** Rohkem raha perevägivalda ohvritega tegelevatele valitsusvälistele organisatsioonidele. Selged kriisiplaanid ja suunised, mis hõlmavad kogu sihtrühma, erinevates keeltes kättesaadav teave. Rohkem kontakte ja koostööd erinevate organisatsioonidega. Rohkem teavet võiks anda meestele suunatud teenuste kohta. Politsei esindajad leidsid, et teabe paremaks jagamiseks tuleb mõningaid õigusakte muuta.

**Taani.** Peaks olema kohti, kuhu saata kurjategijaid, kui nad tuleb oma kodudest ära viia. Rohkem majutusvõimalusi, mis vastavad nakkushaiguste nõuetele. Spetsialistid peavad muidugi kõik kõvasti tööd tegema, kuid nad võiksid olla ka üksteise suhtes tähelepanelikumad, küsides lihtsalt - kuidas läheb. Jätkata rohkemate silmast-silma konsultatsioonidega. Varjupaikades pakkuda lastele rohkem tegevusi.

**Island:** Esimest korda midagi tehes tuleb kõik väga põhjalikult läbi mõelda ja see võtab aega. Järgmine kord kohaneme kiiremini. Võrreldes Islandit teiste riikidega, ei pea me tegema palju teisiti. Valitsus, tervishoiusektor püüdsid kontakte nii palju kui

võimalik piirata, see oli hea otsus. Ja see oli murranguline otsus, et hoida koolid võimalikult avatuna.

**Eesti:** Ei kulutaks end enam nii mõtlematult. Enne kui hakkate ideid partneritele välja pakkuma, peate asjad läbi mõtlema. Eesliinitöötajad peaksid saama lapsi lasteaeda ja kooli viia, isegi kui need on enamikule suletud. Ei tohiks unustada eesliinitöötajate põhivajadusi (täiendav tööjõud, rahastamine). Määrata oma prioriteedid, mõista, mis on tegelikult oluline.

**Läti:** Rohkem abi eesliinitöötajatele ja interdistsiplinaarsetele tööühmadele - nii lisatööjõud kui ka rahaline toetus. Rohkem tähelepanu professionaalse läbipõlemise põhjustele. Riigi tasandil vähem bürokraatiat. Säilitada võimalikult suur võimalus silmast-silma suhtlemiseks.

**Leedu:** Vähem internetikohtumisi. Kõik tehtud otsused tuleks sõnastada selgemalt, et kõigile oleks selge, mida keegi edasi tegema peab. Enne meetmete ellu rakendamist tuleks kehtestada erieeskirjad või -suunised. Järgmine kord peaksime mõistma, et kõik ei saa olla täiuslik. Mitte iga lahendus ei saa olla täiuslik tundmatus olukorras. Rohkem kannatlikkust, vähem emotsioone. Psühholoogi külastamine tuleks muuta vägivallaohvritele kohustuslikuks. Inimesed peaksid koduvägivallast teatamiseks installima oma telefonidesse spetsiaalse rakenduse.

## 5.4 Spetsialistide toetamine pandeemia ajal

**Soome:** Vajadusel saadi abi ministriumidest. Töörühmad ise püüdsid toetada Soome varjupaigategenuseid ja muid ohvriabiteenuseid. Korraldati rühmakoosolekuid varjupaikades töötavatele sotsiaaltöötajatele. Professionaalid tundsid, et nad on hästi toetatud. Kõik olulised teenused hoiti avatuna, töötajate eest hoolitseti. Esitati juhised konkreetsete üksikjuhtumite kohta. Seda, mis oli lubatud ja mis mitte, arutati igapäevaselt, juhised aitasid tööd struktureerida. Teabe jagamine oli väga oluline, tänu jagatud teabele sai läbi viia palju rohkem vabatahtlikele suunatud koolitusi. Mõned juhtumid olid sarnased, oli kasulik vahetada kolleegidega uusi kogemusi covidi ajal.

**Rootsi:** Naiste varjupaikade eksperdid oleksid soovinud rohkem toetust. Tegelikult tundsid nad end pigem kõrvalejäetuna, neilt kui ekspertidelt ei küsitud midagi, nende teadmisi ja arvamusi ei võetud enne piirangute kohaldamist arvesse. Organisatsiooni sees toetasid ja kohtlesid kolleegid üksteist hästi. Politseis räägiti ainult tööst. Juhid ei küsinud kunagi, kuidas politseinikel läheb. Kui nad oleksid kontoris koos töötanud, oleks olnud rohkem toetust. Sa tunned end toetatuna, kui oled koos oma kolleegidega. Kodus töötamine sobis mõnele töötajale, mitte kõigile.

**Norra:** Kolleegid ja ülemused olid väga toetavad. Mõne valdkonna spetsialistid oleksid oodanud valitsuselt veidi suuremat toetust, teiste valdkondade spetsialistid olid



valitsuse toetusega rahul (pidasid silmas nii rahalist kui ka mitterahalist toetust). Mitmed kontoritöötajad leidsid, et otsest psühholoogilist tuge ei ole, kuid kui inimesed kardavad kontoris nakatumist, võivad nad töötada kodukontoris ja seda peeti juba heaks toeks.

**Taani.** Kui psühholoogidel tekkisid tehnilised probleemid, võtsid nad ühendust oma IT-teenuste partneritega, kes olid väga abivalmid. Kuna psühholoogid on väga head suhete loomisel ja hoidmisel ning kriiside lahendamisel, said nad selles valdkonnas hästi hakkama. Naiste varjupaikade spetsialistid oleksid soovinud suuremat toetust, kui nad töötasid tõsiste perevägivalla juhtumitega. Töötajad võivad mõnda aega väga palju tööd teha, kuid nad ei saa seda teha igavesti.

**Island:** Oli tunda, et kõik tegid koostööd, kui vaja, ja see andis tunde, et sind toetatakse hästi. Kasuks tuli võimalus õppida kaastöötajate kogemustest. On tore, et kõik spetsialistid mõistsid, et Islandil tuleb kehtestada mõned uued seadused. Islandil ei ole ikka veel seadusi perevägivallaga tegelemise kohta.

**Eesti:** Spetsialistidel oli võimalus saada tuge Sotsiaalkindlustusametist, kahjuks ainult interneti teel. Pandeemia ajal oleks võinud olla rohkem konsultatsioone, nii erialaseid kui psühholoogilisi konsultatsioone. Oleks olnud tore, kui keegi oleks lihtsalt küsinud - kuidas läheb?

**Läti:** Mõned mittetulundusühingud said rahalist toetust, kuid perevägivallaga tegelevaid mittetulundusühinguid on palju, ja paljud ei saanud mingit toetust. Oleks ideaalne, kui valitsusväliste organisatsioonide osutatavaid teenuseid rahastaks valitsus 100% ulatuses. Valitsus võiks vabaühendusi rohkem usaldada, näiteks rehabilitatsioonikeskusi Skalbe või Marta. Oleks tore, kui oleks olemas sektoriülene komisjon, nagu see on loodud inimkaubanduse küsimuste lahendamiseks, ka koduvägivalla ohvrite abistamise küsimuste jaoks. Naiste kriisikeskused on mittetulundusühingud, nad ei ole kasumit tootvad ettevõtted, nad vajavad rohkem tuge kohalike avalitsustelt. Sotsiaaltöötajad ja politsei ei tohiks kriisi ajal nii palju kannatada kui seekord.

**Leedu:** Pandeemia ajal ei saanud inimesed sageli aru, mida nad tegelikult vajavad, alles nüüd ütlevad nad, et nad oleksid vajanud rohkem tuge või lühemat tööaega. Politsei ei saanud väljastpoolt eriti tuge. Prokuröridel oli võimalus töötada kodust. Tänu digitaliseeritumale tööle oli võimalik näha piirkondlikke erinevusi, tuvastada häid ja halbu praktikaid ning koheselt reageerida, et paremini edasi liikuda.